

หนึ่งของความเป็นคน ก็สามารถถล่มถลายได้ด้วยความรัก นี่คือนิยายที่ผู้อ่านตีความได้ ส่วนที่ว่าเป็นความรักต่ออะไรนั้น กล่าวได้ว่า คือความรักต่อศักดิ์ศรีของความเป็นคน ที่วัดด้วยความดีงาม ซึ่งต้องเชื่อว่าทุกคนมี ความรักนี้จึงอยู่เหนือการเอาชีวิตรอดเท่านั้น

ตัวละครทั้งสาม หรือ ทรานส์ เอกเทศ ใน 3 บทบาท หากพิจารณาชื่อจะเห็นว่า เขาเป็นตัวแทนของประชาชนธรรมดาสามัญทั่วไปที่ดำรงชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวเพราะความทุกข์ ทั้งสามคนมีลักษณะร่วมกันในประเด็นประวัติความเป็นมา(ภูมิหลังตัวละคร) ลักษณะปัญหาและการแก้ปัญหา สภาพอารมณ์และลักษณะนิสัย ลักษณะร่วมของตัวละครถูกนำเสนอด้วยกลวิธีการประพันธ์ นั่นคือ การเล่าเรื่อง การเริ่มเรื่อง และการใช้สัญลักษณ์

ในประเด็นประวัติความเป็นมาตัวละครทั้ง 3 ลักษณะร่วม คือ ต่างก็เป็นลูกของโสเภณี เกิดและเติบโตในช่วง ตอนเด็กถูกจับได้วางมือขนม และถูกบังคับให้พูดว่า “ผมเป็นลูกกระหรีซึ่มโยช...”(53,68,77) อันเป็นจุดตั้งต้นของความกลัวที่ฝังใจ ตัวละครทั้ง 3 โตขึ้นด้วยบุคลิกลักษณะนิสัยอ่อนแอ ขอมถูกจองจำด้วยอำนาจเพราะไม่กล้าออกไปเผชิญสิ่งใหม่ หลายครั้งตกอยู่ในภาวะต้องเลือกระหว่างความดีงามกับความเห็นแก่ตัว แต่พวกเขาทั้งสามก็เลือกประการหลัง ทั้ง 3 คนคิดจะฆ่าตัวตายหนีปัญหาแต่ก็ไม่เคยทำสำเร็จเพราะไม่กล้า ความผิดพลาดจากการตัดสินใจในอดีตตามมาหลอกหลอนให้ละอายใจและต้องจมอยู่กับความทุกข์ อาศัยการวาดรูประบายความในใจและเลี้ยงเสียดำไว้เป็นเพื่อน ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้แต่งนำเสนอใน 3 ตอนแรกอย่างเทียบกันได้ แต่ละตอนเล่าโดยผู้เล่าที่เป็นผู้รู้ แสดงมุมมองภายในของ จิตรกร ทหาร และแมงดาที่เป็นบุรุษที่ 3 ตามลำดับ เปิดเรื่องที่ตัวละครตื่นนอนจากฝันร้ายมารับรู้ความจริงว่าเหตุการณ์ทำนองเดียวเมื่อครั้งที่พวกเขาเคยมีส่วนร่วมและได้รับบาดเจ็บเป็นความทุกข์นั้นเกิดขึ้นอีกครั้งหลังจากครั้งนั้น 19 ปี และครั้งนี้ก็เปิดโอกาสให้พวกเขากล้าออกไปเผชิญความจริง คือ ร่วมเหตุการณ์ด้วยอีกครั้ง ผู้แต่งใช้สัญลักษณ์แทนสภาพอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร คือ ภาพวาดความฝัน และการเลี้ยงเสียดำ ภาพชื่อ “3 พฤษภาคม 1808” ของโกยา แทนความรู้สึกผิดที่เป็นต้นเหตุให้คนตายไปหลายคนเพราะความกลัวของเขา ผลจากความรู้สึกผิดนี้ทำให้เขาฝันร้าย เห็นตัวเองเป็นนักโทษประหารในภาพนั้น (51) ภาพ “ใต้กลิ่นที่ลานากาวา” แทนความรู้สึกผิดจากการฆ่าคน เขาฝันว่าตัวเองเป็นฝ่ายถูกฝ่ายตรงข้ามรุมทำร้ายจนบาดเจ็บสาหัส ล่องเรือไปในทะเลใหญ่ที่มีคลื่นลูกใหญ่ซัดเข้ามา ในฝันก่อนจะจมดิ่งลงในทะเลเขาหนีบเห็นภูเขาไฟคังตงขยับอยู่ไกล ๆ (64-65) ความฝันนี้แทนความคิดของเขาที่เห็นความตายเป็นทางออกของชีวิตและมีความงามในความตาย แต่เมื่อจะฆ่าตัวตายเขากลับไม่กล้า ตัวตนที่เป็นแมงดาเหมือนกัน เขาฝันว่าวิ่งหนีลูกกระสุนเข้าไปในทุ่งข้าวสาลี เมื่อล้มลงก็มีฝูงอิกามารุมกันจิกทั้งเขาหัวเขาไป ฉากและบรรยากาศในความฝันก็คือส่วนที่ฝังใจเขาจากภาพ “อิกาเหนือทุ่งสาลี” (72) นั่นเอง เมื่ออดีตที่

แต่ปรากฏในตอนที่ 4 ภาพทั้ง 3 ก็กลายมาเป็นภาพเดียวกัน ตามสายตาที่เปลี่ยนแปลงไปของตัวละคร นั่นคือข้อความ

และแล้วผมก็เห็นความเปลี่ยนแปลง เชื่องช้า แต่ผมเชื่อว่าสายตามผมไม่ได้หลอกตัวเอง รอยแปร่งหยาบเทาโพสค์-อิมเพรสชันนิสม์ของภาพ 'อีกาเหนือทุ่งสาเลี' ค่อยเลื่อนไหลกลายเป็นความเนียนของสีแบบเรียลลิสต์ ชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นภาพถ่ายและในที่สุดก็เคลื่อนไหวได้อย่างภาพยนตร์ ผมได้ยินเสียงน้ำไหล เห็นระดับน้ำค่อย ๆ ท่วมท้องทุ่งสาเลีจนปริ่มน้ำ กระแสน้ำไหลมาแรงขึ้น เกลียวคลื่นกระแทกตัวสูงและกระหน่ำลงมากครั้งแล้วครั้งเล่า จนในที่สุดทุ่งสาเลีก็จมหายไปใต้น้ำเขียว คลื่นม้วนตัวรุนแรงขึ้น ได้คลื่นยักษ์เขียวกรากผมเห็นเรือน้อยลำหนึ่งลอยล่องอยู่กลางทะเลหนุนตัวกว้างไปตามยถากรรม คลื่นม้วนตัวขึ้นไปอีกจนในที่สุดก็หยุดนิ่งเหนือภูเขาไฟฟูจิที่ทอดตัวสุดขอบฟ้า นั่นคือภาพ 'ได้คลื่นที่คานากาวา' ของจิตรกร คัตสึชิเกะ โยกุไซอิ รูปที่แสดงสองอารมณ์ของผมในหลายปีนี้ได้ดีที่สุด ผมได้ยินเสียงคลื่นซัดเรือเป็นครั้งสุดท้ายดังเปรี๊ยะ เรือน้อยถูกกระแทกหักกลางลำจมหายไปใทะเล ทุกอย่างตกอยู่ในความเงียบ พายุร้ายคลาไทโตะ ไม่ซ่านานทะเลก็ราบเรียบเช่นเดิม ฟืนน้ำเงินค่อย ๆ มีลดลงจนเป็นกลางคืน เวลาผ่านไปนานอีกเท่าใดผมไม่รู้ ในความมืดสนิทผมเห็นแสงสว่างจากโคมไฟสี่เหลี่ยมบนพื้น ชายคนหนึ่งยืนกางแขนอยู่ด้านซ้าย เบื้องหน้าของเขามีทหารกลุ่มหนึ่งถือปืนยาวขึ้นเรียงแถว คานปลายปืนทุกกระบอกเรียงซ้อนกันในระยะบาบเดียวกันพุ่งไปที่ราวอกของเขา บนพื้นมีหลายศพทอดร่างอยู่นั่นคือภาพประหารคนใน '3 พฤษภาคม 1808' ของโกยาที่ทำให้ผมเกิดความรู้สึกเหมือนว่ามันเป็นจุดสุดยอดของความคิดผม เพราะชายคนที่ถูกประหารคนนั้นก็คือผมเอง นำแปลกว่านี่เป็นครั้งแรกที่ผมเห็นตัวตนรูปเขียนทั้งสามในภาพเดียวกัน (80-81)

เสื่อคำที่ถูกขังในกรงเป็นอีกสัญลักษณ์หนึ่งที่แทนการขังตัวเองอยู่กับความทุกข์ความผิดพลาดในอดีต แม้จิตรกรจะยอมปล่อยเสื่อคำแต่เสื่อคำนั้นก็ขังอยู่กับการอยู่ในกรง ไม่กล้าออกมาเผชิญชีวิตภายนอก(61,63) ตรงกันข้ามกับทหาร เขายังคงขังเสื่อคำตัวนั้นไว้และให้กินเนื้อสัตว์เป็นๆ (70) ด้านแมงดาแม้เขายังคงเลี้ยงเสื่อคำไว้ แต่เขาก็ให้มันกินผัก(ผิดธรรมชาติที่เป็นสัตว์กินเนื้อ) จนร่างกายผ่ายผอม (77) เมื่อตัวตนทั้ง 3 มาเผชิญหน้ากันในตอนที่ 4 อัฒนาที่แท้ที่มีความเข้าใจ รักและให้อภัย

ตนเองก็ปล่อยเสียตัวนั้นออกจากกรงด้วยความตั้งใจมุ่งมั่นว่า “ฉันจะพาแกไปปล่อยในป่า คราวนี้แกไม่ไปไม่ได้ เพราะแกต้องกลับบ้านของแก ไม่ว่างจะเริ่มต้นชินกับกรงใบนี้แล้วก็ตาม” (85)

ในกลุ่มงานที่เป็นเรื่องซ้อนเรื่อง “เรื่องของพระ เด็ก เสือ ไก่ มอด” เป็นเรื่องที่ประกอบด้วย 5 เรื่องย่อยที่แสดงประวัติความเป็นมาตัวละคร แนวทางการใช้ชีวิตและเหตุผลของพฤติกรรมในชนบทที่สัมพันธ์กับคนอื่นอีก 4 คนในเรื่อง ทั้ง 5 เรื่องย่อยนั้นสามารถอ่านให้เห็นความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันตามความสัมพันธ์ของตัวละครทั้ง 5 นั้นเอง

ชื่อเรื่องย่อยแต่ละตอนระบุตัวละครในสถานะหรือบทบาทตามแบบการเล่นพื้นบ้านที่เรียกว่า “พระ เด็ก ไก่ เสือ มอด” เรียงลำดับดังนี้ “เด็ก = คนเกิดประจวบ”, “เสือ = นายห้าง”, “ไก่ = ท่านนายพล”, “มอด = นักการเมือง” และ “พระ = กำนัน” ผู้แต่งเริ่มเรื่องตอนแรกด้วยเรื่องของคนเปิดประตู (เด็ก) ซึ่งเป็นตัวแทนประชาชนระดับล่าง เขามีความทุกข์เพราะถูกกระทำหนักหน่วงที่สุด ต่อด้วยรายละเอียดของตัวละครอื่นที่มีอำนาจเหนือเขา ทั้งโดยตรง (นายห้าง, นายพล, กำนัน) และโดยอ้อม (นักการเมือง) ในเวลาเดียวกันก็แสดงความสัมพันธ์ที่ตัวละครเหล่านี้พึ่งพาอาศัยและเขารัดเอาเปรียบกันด้วย

กติกากการเล่นในตอนต้นเรื่องเป็นอุปกรณ์หรือกฎแห่งใจความซึ่งแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครในเรื่องได้อย่างน่าชม แสดงให้เห็นว่าเป็นความสัมพันธ์ในเชิงขัดแย้ง

กติกากการเล่น

พระ	ชนะ	เด็ก	(พระตีเด็ก)
เด็ก	ชนะ	มอด	(เด็กบี้มอด)
เสือ	ชนะ	ไก่, เด็ก, พระ	(เสือกินไก่-เด็ก-พระ)
ไก่	ชนะ	มอด, พระ, เด็ก	(ไก้จิกพระ-เด็ก-มอด)
มอด	ชนะ	เสือ, พระ	(มอดไซหางเสือและจิวรพระ)

เมื่ออ่านเรื่องสั้นทั้งหมดโดยมีกติกากการเล่นต้นเรื่องนำทาง ผู้อ่านทำความเข้าใจได้ว่า ตัวเอกใน 5 เรื่องย่อย ก็คือ ผู้เล่น ในกติกากการเล่นนั้น ความสัมพันธ์ของแต่ละคนดำเนินไปดังนี้ คนเกิดประจวบ (เด็ก) ถูกนายห้างไล่ออกจากงานที่สนามกอล์ฟ เพราะขับรถของนายพลชนรั้วชนโลหะเครื่องประดับหน้ารถหักเสียหาย ฝ่ายนายห้าง (เสือ) เมื่อไล่คนเปิดประตูออกจากงานแล้วก็ซื้อรถยนต์คันใหม่ให้นายพลพร้อมกับสนับสนุนพรรคแตกกับฐานทางการเมืองของลูกชายซึ่งเขาให้ลงสมัครเป็น ส.ส.สังกัดพรรคที่นายพลยึดตำแหน่งหัวหน้าพรรคจากนักการเมือง เมื่อได้เงิน

มาแล้ว นายพล(โก)ก็มอบให้นักการเมืองเพื่อซื้อเสียงของประชาชนต่อไป นักการเมือง(มอค)มอบเงินให้กำนันซึ่งเป็นหัวคะแนนไปแจกจ่ายซื้อเสียงประชาชน เงิน 30 ล้านที่จะใช้ซื้อเสียงประชาชนคนละ 200 บาทก็ตกลงเหลือเพียง 150 บาท เพราะกำนัน(พระ)แบ่งเงินที่ได้มาส่วนหนึ่งเก็บไว้เมื่อกำนันรับรู้ปัญหาของคนเปิดประตูจากนักการเมืองและมาพบเขาในเย็นวันนั้น กำนันก็มอบเงินให้เขา 2 มัด คือ 300 บาท เพื่อแลกกับการลงคะแนนให้แก่ลูกชายนายห้าง คนเปิดประตูตกลงใจตามที่กำนันบอก แต่เปลี่ยนใจจากการซื้อยา “ซาฟตี” ที่บริโกทเป็นประจำและผลิตโดยบริษัทนายห้าง หันมาซื้อยาแบบเดียวกันของบริษัทคู่แข่งแทนเพื่อแก้แค้น

เรื่องที่สุดเป็นธรรมดา ๆ นี้ กลายเป็นเรื่องสะกิดใจผู้อ่านในรายละเอียด เช่น นายห้างได้ที่ดินมาทำสนามกอล์ฟเพราะความร่วมมือของกำนันที่คิดจะช่วยชาวบ้านให้มีงานทำ แต่เล็ก ๆ ก็มีความโหด นายพลและนักการเมืองต่างก็เคยมีอุดมการณ์ในชีวิต แต่สูญเสียไปเพราะมัวเมาในอำนาจและผลประโยชน์ ส่วนชายเจ้าของที่ดินที่ต้องมารับจ้างและตกเป็นเหยื่อกลางของทุกคนก็เสพติดยา “ซาฟตี” ทั้ง ๆ ที่ไม่พยายามจะ “ทราบ” แม้แต่ต้นตอปัญหาของตนเองจึงแก้ปัญหาไม่ได้

ความขัดแย้งภายในของตัวละคร จึงสามารถแสดงทั้งที่มาของปัญหาและความไม่ถ่วงรู้ของตัวละคร ซึ่งถึงแม้พอจะมี “ความรู้เท่าทัน” บางสิ่งอยู่บ้างก็ทำลายมันเสีย ผู้อ่านจึงได้เห็นวงจรแห่งความเขลาและความอ่อนแอภายใน อันเป็นเหตุแห่งความทุกข์ของระบอบสังคมทั้งระบบได้ ดังตัวอย่าง

มันอยู่ในซองสีแดง มีอักษร “ซาฟตี” สีขาวพาดรูปหัวแม่มือที่ชูเลียง ฉิกของออกเทลงแก้ว ผงส่วนหนึ่งปลั่งกระจาบบนโต๊ะเพราะมือลั่น กวาดมันลงในแก้วแล้วเทน้ำก็อกตาม ใช้นิ้วชี้คนเอาแทนช้อน เมื่อละลายเข้าที่ก็เทพรวดลงคอเดินกลับห้องหงายหลังบนเตียงที่เต็มไปด้วยคราบชื้น หลับตาระบายลมหายใจยาวรู้สึกสบายตัวและสบายใจขึ้น เขาอยากนอนฝันต่ออีกสักสองสามนาทิจ แต่นาฬิกาที่ผนังเรือน ไม่ยอมอนุญาต

แต่งตัวเสร็จแล้วก็เดินออกจากบ้าน ไหลหมอกยังโรยตัวคลุมหนทางอ้อยอิ่ง ซ่อนเร้นทุกสิ่งในสี่เทาเลือน ไบไม้แห่งสองสามใบสลัดตัวจากต้นชมพูพันธุ์ทิพย์ริมรั้ว ร่วงแผ่วกว้างผ่านร่างเขา เขาเกลียดเรือนปูนเก่าขนาดเล็กอายุกว่าห้าสิบบปี ซึ่งเป็น ‘บ้าน’ ของเขามาสองปีแล้ว เกลียดผนังที่กะเทาะออกเป็นแฉ่งและมึลราบริวารเกาะจนไม่เห็นสภาพเดิม เกลียดห้องนอนห้องน้ำ เกลียดทุกอย่างที่นี้ (331)

(“เด็ก = คนเปิดประตู”))

ข้อความข้างต้นแสดงความขัดแย้งภายในของคนเปิดประตูในตอน “เด็ก = คนเปิดประตู” แม้ดูเหมือนสิ่งที่เขาเกลียดจะเป็นสิ่งแวดล้อมคือบ้านเรือนที่มีสภาพเก่าแก่ แต่ความเกลียดนั้นก็มาจากการที่เขาไม่สามารถจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าภาวะปัจจุบันได้ จะเห็นได้ว่าวิธีการแก้ปัญหาของเขาคือ การหนีจากความทุกข์ด้วยการกินยาชาพลที่บริษัทของนายห้างเป็นผู้ผลิต นั่นเท่ากับเขาเป็นผู้สร้างของวงจรความทุกข์โดยที่ยังหาทางออกไม่ได้

ส่วนในตอน “เสือ = นายห้าง” ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่านายห้างมีความทุกข์ตรงที่มีความต้องการ ไม่มีที่สิ้นสุด จนต้องค้นรณทุกวิถีทางทั้งทำงานหนักและใช้กลโกงต่าง ๆ เพื่อจะประสบความสำเร็จและเป็นผู้นำในวงการธุรกิจ เขาเต็มใจติดอยู่ในระบบที่ถอนตัวออกได้ยากนั้น ซึ่งหมายถึงยอมสร้างกรอบให้ตัวเองและสร้างความทุกข์แก่ผู้อื่น

เขาจำไม่ได้แล้วว่ามันเริ่มต้นอย่างไร ทุกสิ่งเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติที่สุดรอบตัวเขากำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วคล้ายโลกหมุนเร็วขึ้น ทุกคนวิ่งเร็วขึ้น ๆ ท่านนายพลเรียกมันว่า ‘ระบบ’ เขาเคยนึกขำ มันเป็นระบบที่แปลกที่สุดเพราะดูผิวเผินเหมือนดูไร้ระบบอย่างสิ้นเชิง แต่นานวันเข้าเขาก็เริ่มรู้ว่าในความไร้ระบบมีระบบที่มั่นคงแน่นไม่เปลี่ยนแปลง เขาทำงานอย่างหนักวันละสิบแปดชั่วโมง วันต่อวัน เมื่อเงยหน้าขึ้นวันหนึ่งก็พบว่าเขาวิ่งนำหน้าทุกคนในกลุ่ม ชาพลเป็นตัวทำกำไรสูงสุด มันอยู่ในตลาดมาตั้งแต่ชื่อแรกเริ่มของมันเรียกว่า ‘ชาปตี’ เมื่อกระทรวงสาธารณสุขห้ามใช้คำที่มีความหมาย ข้าราชการบางคนเสนอให้เขาเปลี่ยนการสะกดคำ และออกแบบอักษร ‘พ’ ให้คล้ายคลึงกับตัว ‘บ’ เดิม เพื่อคงการจดจำยี่ห้อ และออกเสียงในหนังสือพิมพ์ว่า “ชาาาาาตี” เหมือนเดิม (335)

ในตอน “ไก่ = ท่านนายพล” นายพลรู้ตัวว่า เขาเปลี่ยนแปลงไปจากความยึดมั่นอุดมการณ์เช่นแต่ก่อน แต่เขาก็ยังคิดว่านี่เป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อเขาพบว่า การยึดมั่นในอุดมการณ์ไม่ได้ช่วยให้เขามีชีวิตที่ดีได้ ในตัวอย่างต่อไปนี้จะเห็นว่าเขารู้ตัวว่าติดอยู่ใน “ระบบ” ที่ถอนตัวออกได้ยาก นั่นคือระบบของการประสานผลประโยชน์กันของนักการเมืองกับนักธุรกิจผู้สนับสนุนพรรคแต่เขากลับพอใจ

เช็กเงินสดบน โຕ้จะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของเงินบริจาคอย่างต่อเนื่องให้พรรค หลังการเลือกตั้งครั้งนี้ทายาทของนายห้างจะกลายเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการสาธารณสุข ตามลำดับบาทไม่แพงสำหรับการซื้อฐานการเมืองที่ยกมือได้หนึ่งคน และเป็นคนในตระกูลของนายห้างเอง บางครั้งเขาก็อดนึกสงสัยในใจไม่ได้ว่า

เขากำลังทำอะไรอยู่ ลูกชายเขาว่า “สงสัยจริงว่าคนอย่างพ่อไปสมาคมกับคนพวกนั้นได้ยังไง” มันเป็นคนหนุ่มวัยยี่สิบเอ็ด จบจากสถาบันทหารเดียวกับเขา--และสายเลือดเดียวกับเขา ช่างเหมือนเขาในวันที่เพิ่งจบจากโรงเรียนทหารทุกประการ หลังจากที่เขทำการปฏิวัติ ลูกชายก็ก้าวหายไปจากชีวิตเขา ไซ้! เขารู้ว่าเขาเปลี่ยนไป แต่การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ดีไม่ใช่หรือ เขาเคยเป็นทหารประชาธิปไตยที่กินหลักการมากกว่าครึ่งชีวิตก่อนเกือบพลาดไปที่ก้าวเข้าสู่วงการเมืองด้วยหวังว่าจะสร้างฐานอยู่รอดเขาด้วยความชอบธรรม เขาพบตัวเองถูกคุกกลืนหายไปในช่วงวันมืดมิดของ ‘ระบบ’ ในเวลาไม่กี่เดือนเขาเรียนรู้กติกาใหม่ที่ต่างจากกฎเกณฑ์แข็งทื่อในรั้วทหารอย่างดำกับขาว... (339-340)

นักการเมืองเป็นอีกตัวละครหนึ่งที่ละทิ้งอุดมการณ์ที่จะเป็นนักการเมืองที่ดี เมื่อเขายึดหลักการประสานผลประโยชน์กับนักธุรกิจ ความขัดแย้งในใจเขาเห็นชัดยิ่งขึ้นเมื่อเขาฝันเห็นใบหน้าคนเปิดประตูที่มาขอความช่วยเหลือเป็นใบหน้าพ่อของเขาเอง นั่นหมายความว่าจิตสำนึกของเขาคัดกับแนวทางที่เขาเลือกปฏิบัติ ถึงจะผูกพันกับพ่อเพียงใดเขาก็ไม่เปลี่ยนใจ

เมื่อลูกชายของเขาแสดงความสนใจอยากทำงานการเมือง เขายิ้มก่อนถามลูก “เกอยอยากเป็น ส.ส. ไปทำไม” เป็นรอยยิ้มกับประโยคเดียวกันที่พ่อของเขาเคยถามเขาเมื่อสามสิบปีก่อน พ่อเป็นครูสอนวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนประชาบาลที่ชอบชีวิตสมถะเรียบง่าย ไม่เคยคิดเห็นด้วยที่เขาคิดเข้าสู่วงการเมือง แต่เมื่อเขาคัดสินใจแล้ว พ่อก็ยื่นเงินที่เก็บหอมรอมริบทั้งหมดในชีวิตให้เขาเป็นค่าใช้จ่ายในการหาเสียง หลังการเลือกตั้งครั้งแรกที่เขาพ่ายแพ้อย่างยับเยิน พวกเขาต้องเริ่มต้นนับหนึ่งใหม่ พ่อไม่ปรีปากบ่นสักหนึ่งคำ พ่อเป็นคนที่ไม่เชื่อว่าคนเราเรียนรู้จากประสบการณ์ได้ดีกว่าจากคำরা ความพ่ายแพ้ครั้งแรกทำให้เขาสุขุมขึ้น และเรียนรู้ว่าการเล่นการเมืองรีบร้อนไม่ได้

คืนหนึ่งเขาอ่านตำราที่พ่อเตรียมสอน เป็นบทเรียนชีววิทยาว่าด้วยหลักการเกลือกลู--ซึมไปโอซิส เขาพบว่ามันเป็นเรื่องการประสานผลประโยชน์กันและกันของนิเวศวิทยาที่แยบยลที่สุด ‘ผลประโยชน์’ เป็นคำคำเดียวที่สามารถทำให้สิ่งมีชีวิตสองเผ่าพันธุ์ที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงทั้งขนาดและวิถีชีวิต สามารถอยู่ด้วยกันอย่างกลมเกลียว เข่นเข้าใจหลักของการเมืองในช่วงข้ามคืน ทางสายนี้ไม่ใช่เป็นเส้นตรงอย่างที่คิดแต่แรก หากเป็นศาสตร์ผสมผสาน เวลาผ่านไปเขา

เรียนรู้อีกว่าโลกของการเมืองก็คือโลกของการทูต นักการเมืองที่ประสบความสำเร็จต้องมีบุคลิกโฉบเฉี่ยว ไม่ใช่บุคลิกแตกต่าง และมันเป็นสิ่งที่สร้างกันได้ (342)

ความขัดแย้งภายในของตัวละครในตอน “พระ = กำนัน” แสดงการตั้งคำถามกับตัวเองว่า การสร้างความเจริญด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ เป็นการลงทุนหรือเพื่อทดแทนบุญคุณต่อถิ่นกำเนิด ความขัดแย้งภายในระหว่าง การอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างแท้จริงกับการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวของกำนัน การหยุดคิดทบทวนแล้วยังคงเลือกที่จะดำเนินชีวิตตามแบบเดิมก็คือ การคกอยู่ในมัจฉาธิฐีและอวิชชานั่นเอง

จากบ้านนักการเมือง กำนันตระเวนไปตามถนนลาดยางมะตอยสายใหม่ที่เขามีส่วนสร้าง เรือสวนพืดผ่านเลยไปอย่างรวดเร็ว ไร่มันสำปะหลังทอดค้วลิลิบลิบ แฉมกระจายด้วยสีส้มของบ้านเรือน เมืองนี้กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พื้นที่หลายผืนกำลังจะกลายเป็นโรงงาน รีสอร์ท สวนเกษตร ศูนย์การค้า โรงภาพยนตร์ เข้ายารถต่อไป “หนึ่ง...สอง...สาม...สี่...” เขานับจำนวนของสะพาน ศาลา สวนสาธารณะ โรงเรียน ถนน ฯลฯ เมื่อถึงประตูบ้านเขานับได้ถึงเลข 15 ระยะทางเพียงหกกิโลเมตรมีผลงานของเขาถึงสิบห้าแห่ง ไม่เลวทีเดียวสำหรับเค้กวัดที่ครั้งหนึ่งเกือบตายเพราะอดอาหาร บางครั้งเขาก็ไม่รู้ว่่าสิ่งที่เขาทำไปเป็นการลงทุนหรือเพื่อทดแทนบุญคุณต่อถิ่นกำเนิดของเขาอีกแน่ (344)

“ละครจริงในห้องขาวดำ” เป็นเรื่องสั้นอีกเรื่องหนึ่งในกลุ่มนี้ ตัวเอกเป็นเจ้าของโรงแรม “ม่านรุค” เขาตอบคหุติกรรมทางเพศของลูกค้าเป็น “งานอดิเรก” โดยไม่รู้ตัวว่าตนเป็นคนมีปัญหา เหตุการณ์แต่ละครั้งที่ได้ดูเรียกว่า “ละคร 1 เรื่อง” แสดงว่าเขามุ่งแสพผลความบันเทิงผู้แต่งนำเสนอเรื่องที่ 85-90 นั่นคือผ่านมากเกือบจะถึง 100 เรื่องแล้ว เขาจึงค่อย ๆ ได้สติและย้อนกลับมาพิจารณาชีวิตตัวเอง สิ่งที่เขาได้จากการดูละครทั้ง 6 เรื่อง คือ การประจักษ์ค่าของความรักที่พึงมีในครอบครัว

เรื่องที่ซ่อนกันอยู่ก็คือละครจริงทั้ง 6 เรื่อง และชีวิตของตัวเอง การดูละครแต่ละเรื่องชักนำตัวเอกให้ย้อนกลับมาพิจารณาตัวเอง ละครจริงที่มีเนื้อหาเข้มข้นขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เขาได้คิดทำความเข้าใจปัญหาของตัวเองและค้นพบทางออก

เรื่องดำเนินไปโดยตัดสลับกันระหว่างละครจริงกับชีวิตจริงของตัวเองที่มีส่วนร่วมกับละครนั้น ตัวเอกยังมองเห็นลักษณะร่วมของลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการ คือ ต่างก็ใช้ความสุขทางเพศ

ทำเกิดความทุกข์ซึ่งแต่ละคนมีแตกต่างกันไป เรื่องแรก(เรื่องที่ 85) ผู้ชายคนหนึ่งมีปัญหาครอบครัว เขากับภรรยาไม่ปรับความเข้าใจกัน ไม่พูดกัน ผู้เป็นสามีหาทางออกโดยการซื้อบริการหญิงโสเภณี แต่เขาก็รู้ดีว่านั่นไม่ใช่ทางออกที่ถูกต้อง ดังที่เขาร้องให้ออกมา(178) พฤติกรรมดังกล่าว แสดงความทุกข์ที่เกิดจากความขัดแย้งภายใน เรื่องของชายผู้นั้นจบลงโดยที่ผู้อ่านยังไม่รู้ว่า เขาจะค้นพบทางออกหรือแก้ปัญหาได้หรือไม่

เมื่อเรื่องตัดสลับมาที่ชีวิตของตัวเอก ผู้อ่านก็จะพบลักษณะร่วมของเขากับชายผู้นี้ คือ ต่างก็มีปัญหาเกี่ยวกับภรรยา(ไม่เข้าใจกัน) และไม่ปรับความเข้าใจกัน เพียงแต่ทางออกของเขาทั้งคู่ ต่างกัน ชายผู้เห็นลูกค้าหาทางออกโดยการซื้อบริการหญิงโสเภณี แต่ตัวเอกเลือกที่จะดื่มเหล้าและแอบมองพฤติกรรมทางเพศของลูกค้า

ละครเรื่องต่อมา(เรื่องที่ 86) แสดงความหมกมุ่นอยู่กับความสุขจอมปลอมของวัยรุ่นหญิง 1 ชาย 2 พฤติกรรมทางเพศที่เบี่ยงเบน การใช้ข้าวของเครื่องใช้ราคาแพง เหล่านี้ล้วนสะท้อนการใช้ชีวิตอย่างไร้สติของวัยรุ่น อันฟ้องความผิดพลาดในการศึกษาอบรมและการเลี้ยงดู ขณะที่ดูละครเรื่องนี้ตัวเอกถึงกับตกใจเมื่อเขาตาฝ้าเห็นหน้าเด็กสาวคนนั้นเป็นหน้าลูกสาวของเขาเอง เมื่อกลับมาบ้านเขาจึงเอาใจใส่ความเป็นอยู่ของลูกสาวมากขึ้น

“เรียนพิเศษเป็นยังงัยบ้างหนอย?” เขาถามลูกสาว

“ก็เรียนร้อยดีล่ะพ่อ” สีหน้าเธอดูแปลกใจคล้ายจะถามว่า “พ่อถามทำไมคะ?”

“หนอยแปลกใจอะไรเหรอ?”

“ก็ไม่เคยเห็นพ่อถามหนอยเรื่องการเรียนเลยนี่คะ” (181)

บทสนทนาดังกล่าวบอกรู้ว่า ตลอดเวลาที่ผ่านมาเขาไม่ค่อยได้ใส่ใจความเป็นอยู่ของเธอนัก ความรักความห่วงใยดังกล่าวจึงเป็นผลจากการได้เห็นพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องที่ 86 นั่นเอง

หญิงสูงวัยคนเดียวกันในเรื่องที่ 87 และ 90 ทำให้ตัวเอกมีความห่วงใยภรรยาของเขา ไม่ต่างจากที่เขาห่วงใยลูกสาว หญิงสาวสูงวัยผู้นี้มีใจผูกพันกับเด็กหนุ่มที่มีความสัมพันธ์ด้วย ทั้งๆที่รู้ว่าอีกฝ่ายหนึ่งไม่จริงใจ ในเรื่องที่ 90 เธอจึงกลับมาร้องไห้คนเดียว หลังจากที่ถูกทิ้ง นั่นหมายความว่า ก่อนหน้านั้นเธอหวังให้เขาช่วยให้เธอมีความสุขแม้จะเป็นความสุขจอมปลอมก็ตาม การร้องไห้นั้นบ่งบอกว่า สิ่งที่ต้องการจริงๆ ก็คือ การเอาใจใส่ที่เกิดขึ้นจากความรักความจริงใจ กล่าวได้ว่า ความห่วงใยที่ตัวเอกรู้สึกต่อภรรยาในช่วงนี้ เป็นผลจากการเห็นความทุกข์ของผู้หญิงคนนี้นั่นเอง

พฤติกรรมของลูกค้าที่มาใช้บริการมีหลากหลายเป็นเช่นดังละครที่เป็นเรื่องแต่ง แต่การได้รู้ว่าชีวิตจริงไม่แตกต่างจากละครหรืออาจจะเลวร้ายกว่า ก็ช่วยให้ตัวออกถูกคิดหบทวนการใช้ชีวิตที่ผ่านมาได้เช่นกัน เมื่อได้รู้เรื่องที่ 88 เขารู้สึกว่าฝันทำเป็นครั้งแรก ลูกค้าในเรื่องนี้เป็นชายมีฐานะแต่ว่างยาสลบขึ้นใจหญิงสาว เมื่อเธอฟื้นขึ้นก็บอกว่าจะรับเลี้ยงดู เมื่อแรกเห็นว่าหญิงสาวผู้นั้นถูกมอมยา เขาคิดจะเข้าไปช่วย แต่ยังไม่รู้ด้วยคิดถึงประโยชน์ทางธุรกิจมากกว่ามนุษยธรรมอย่างไรก็ตาม เขาได้สำนึกถึงความน่าวิตกในชีวิตตัวเองขึ้นมา คึงซักความ

เป็นครั้งแรกที่เขาเริ่มต้องฝันดูงานอดิเรกของตัวเอง เขาไม่แน่ใจว่าทำไมเขาไม่มีความกล้าที่จะหยุดละครจริงเรื่องนี้ ไซ้ใหม่ว่า เขากลัวว่าหากเข้าไปห้ามเรื่องราวอาจบานปลายเมื่อมีตำรวจมาเกี่ยวข้อง กิจการโรงแรมยี่สิบกว่าปีของเขาอาจล่มได้ในชั่วข้ามคืน กิจการที่ยาวนานพลก้าชีวิตสมรสของเขาซึ่งใกล้จะอับปางเช่นกัน (186)

ชีวิตจริงในละครเรื่องถัดมา (เรื่องที่ 89) ที่ชายรักร่วมเพศสูงวัยถูกคู่ขาหนุ่มบอกลูกก็ทำให้เขาตอบตัวเองได้อย่างแน่ใจว่า

เขาเกลียดการเลิกร้าง เกลียดฉากล่าถอยที่สถานีรถไฟและสนามบิน เกลียดการพรากจากกัน โดยเฉพาะในฤดูที่มีความสัมพันธ์กันมานานหลายปี เขาอมรับว่าเขเป็นคนหัวโบราณ แต่เขาก็ไม่ต้องการไปร้องไห้คนเดียวในโรงแรมม่านรูดหลังจากเสพกามกับผู้หญิงที่ซื้อหามาเหมือนตัวละครเรื่องที่ 85 หรือเกย์ชราในเรื่องที่ 89 (187)

ตอนท้ายของละครเรื่องนี้ตัวเอกตั้งคำถามตัวเองว่า “ละครจริงในห้องขาวดำหลายวันนี้ดูแตกต่างจากเดิมมาก เป็นเพราะว่าเขามองละครเหล่านี้ไม่เหมือนเดิม?” (187) แม้ตอนนี้เขาจะตอบว่า “เขาไม่รู้” แต่คำตอบของเขาชัดเจนขึ้นหลังจากดูละครจริงเรื่องสุดท้าย(เรื่องที่ 90) และประมวลประสบการณ์ที่ได้จากการดูทั้งหมด

มองดูราวเทพในตู้ ทุกม้วนบันทึกละครชีวิตจริง แต่เขาก็กลับพบว่าความจริงแล้วตัวเองไม่ได้สนุกกับละครขาวในห้องนี้เลย ตัวละครผู้ชาย ผู้หญิง เกย์ ผัดกันมา ร้องไห้ หัวเราะ สนุกสนาน ระทมทุกข์ ณ ห้องนี้ เขาเห็นเช็กส์หนุ่ม เช็กส์วีปริด

การข่มขืน การสมยอม วันหนึ่งเขาอาจเห็นภรรยาของเขามานอนกับไอ้หนุ่มคน
หนึ่งในละครเป็นความเรื่องต่อไปของห้องข่าวคำโดยที่เขาเองไม่แปลกใจ

ทันใดนั้นเขาเกิดความรู้สึกสะอิดสะเอียนมันอย่างบอกไม่ถูก เหมือนคนที่
กินเนื้อสัตว์มาตลอดชีวิต พลันเกิดอาการเบื่อกลิ่นความเนื้ออย่างฉับใจ วังเข้า
ห้องน้ำอาเจียนทุกอย่างในท้องออกมาหมด และรู้สึกดีขึ้นมาบ้าง

ปิดไฟห้อง ขับรถกลับบ้าน

บางทีคืนนี้เขาจะไม่ดื่มเหล้า (188)

ขณะที่ละครจริงเรื่องอื่น ๆ อันแสดงการวิ่งวนในความทุกข์ยังมีต่อไป ดังที่ตอนจบมีคนเข้ามา
ใช้บริการโรงแรมของเขาอย่างคั่งเมือง แต่ตัวเอกรู้แล้วว่าทางออกของเขาคืออะไร

ผู้แต่งทำให้ความเปรียบที่ว่าชีวิตเป็นดังละครเป็นจริงขึ้นมา ชีวิตของผู้คนในเรื่องนี้
ดำเนินไปไม่ต่างจากในละครคือมีทั้ง สุข ทุกข์ เสรี เหนง เกล้าน้ำตา ข้อสำคัญอยู่ที่ตัวแสดงต่าง
ตกอยู่ในความหลง มีเพียงตัวเอกที่ได้คิดเพราะ “ดูละครแล้วย้อนดูตัว”

1.2.5 งานต่างประเภท

“ยี่สิบปีหลัง” ประกอบด้วย เรื่องสั้นกับบทบันทึกของบรรณาธิการ ส่วนแรกเป็น
เรื่องสั้นที่ซ่อนอยู่ในเรื่อง ในชื่อว่า “เรื่องสั้น : วันกลับบ้าน โดย ‘ฟ้าอำพัน’” (149) เนื้อความของ
เรื่องแสดงการเดินทาง ไปอุทิศคนทำงานในชนบทของเด็กหนุ่มที่มีอุดมการณ์ ระหว่างทางเขาได้
สนทนากับชายวัยกลางคนที่มุ่งจะไปยังที่เดียวกัน แต่ชายผู้นั้นทำเพียงนั่งรถไฟเพื่อหนีทวนความ
ทรงจำและบรรยายภาพเก่า ๆ เมื่อไปถึงสถานีปลายทาง เขาก็รอดเที่ยวกลับ ระหว่างนั่งในรถไฟ
ชายผู้นั้นซื้อหมูปิ้งที่เด็กมาขาย แจกคนในรถไฟทั้งตู้เพื่อชดเชยความทุกข์ในอดีตเมื่อยากจนขนาด
ที่ต้องทำงาน(ที่ไม่น่าภูมิใจ)เป็นข้อแลกเปลี่ยนกับการที่ได้กินอาหารนั้นในรถไฟบนเส้นทางนั้น
ผู้เล่า (ผู้สนทนากับชายผู้นั้น) ไม่เข้าใจว่าทำไมเขามาถึงบ้านแล้วจึงไม่กลับบ้าน ต่อจากเรื่องสั้นเป็น
บทบันทึกของบรรณาธิการในชื่อว่า “ผมรู้จักคนเขียน ‘วันกลับบ้าน’ บทบันทึกของบรรณาธิการ”
(154) เล่าที่มาของการได้รับต้นฉบับโดยบังเอิญ ในบทบันทึกนี้ผู้แต่งกับบรรณาธิการเป็นเพื่อนเก่า
กันมาก่อน บทสนทนาเมื่อเขาทั้งสองพบกันในบ้านเช่าที่เรียกว่า “ฝัน” บอกภูมิหลังที่มีร่วมกันที่ดู
ฟ้าในช่วงการต่อสู้ทางการเมืองของคนหนุ่มสาว หลังจากอ่านเรื่องสั้นนี้บรรณาธิการก็ย้อนระลึก
ถึงอดีตเมื่อตัดสินใจกินคู่เมืองหลังจากต่อสู้ร่วม 4 ปี ด้วยการเดินทางมาโดยรถไฟ เมื่อเพื่อน
นักเขียนขอความเห็นเกี่ยวกับงานชิ้นนี้เขาบอกว่ามีสัญลักษณ์ให้ตีความ แต่นักเขียนบอกว่า

“นี่มีงกำลังคิดว่ากูเขียนเรื่องสั้นจากประสบการณ์จริงใช่ไหม เป้าจะ
สัญลักษณ์ต่าง ๆ ในเรื่องนี้กูมั่วใส่ทั้งนั้น ไม่มีความหมายอะไรกับกูเป็นพิเศษ
มันก็คือเทคนิคอิมโพรไวส์ธรรมดา เขียนสั้นไปเรื่อย ๆ เอาแค่บรรยายกาศคุณนั้น
เขียนแบบภาพร่างใจ เรื่องสั้นสมัยนี้ไม่ต้องอ่านรู้เรื่องมากก็ได้ไม่ใช่หรือวะ...”
(157)

ในบทบรรณาธิการผู้อ่านพบว่า ความแตกต่างของเพื่อนเก่า 2 คนนี้อยู่ที่ บรรณาธิการ
ยังคิดถึงอยู่กับความเคยชินเดิม ๆ ในขณะที่นักเขียนได้เปลี่ยนแปลงตัวเองไปแล้ว ถึงแม้มีบางสิ่ง
ที่เขากระทำแสดงว่าเขายังหวงหาสิ่งเก่าอยู่บ้าง ดังคำบรรยายใน “บทบันทึกของบรรณาธิการ” ว่า
นักเขียนออกไปร้องเพลง “ลาราโอเอะ”

พิจารณาคุณเขาร้องเพลงอีกครั้ง ทำทางเขามีความสุขดี อย่างน้อยเสียงของเขาก็
บอกอย่างนั้น ชัดเจน แจ่มใส หมกก่อนข้างแปลกใจในภาพนั้น ครั้งสุดท้ายที่
ผมได้ยินเสียงร้องของเขาคือเมื่อสี่ปีก่อน บ่อยครั้งในคืนเดือนหงาย เสียงเพลง
ของเขาซึมเข้าไปในใจใครหลายคนที่บ้านมาไกล เขาร้องและเล่นดนตรีได้ดี
เป็นมือกีตาร์ของวงดนตรีเพื่อชีวิตของมหาวิทยาลัย

ผมชักโหด โลกนี้เครียดอยู่แล้ว การระบายออกด้วยการร้องเพลงไม่ใช่สิ่ง
ประหลาดอะไร ชีวิตของคนที่ต้องเริ่มกลับมาเริ่มนับหนึ่งใหม่ไม่ใช่รสชาติที่น่า
สนุกนัก หลายปีที่ผ่านมาเราเรียนรู้ความจริงของชีวิตมากขึ้น การร้องเพลงในร้าน
ลาราโอเอะก็เป็นส่วนหนึ่งของโลกแบบนี้ จากหลังที่เห็นสาวน้อยเผลอออกกลาง
ทุ่งให้บรรยากาศที่รื่นรมย์ไปอีกแบบหนึ่ง ไม่ยากนักที่จะขอมรับมันได้

แต่ทำไมต้องเป็นเพลงนี้?

เพลงที่กล่าวถึงก็คือเพลงที่จัดอยู่ในประเภทเพลงเพื่อชีวิต ซึ่งแพร่หลายในช่วงที่เขา
ย้อนระลึกไป พฤติกรรมที่วินทร์ยกมกล่าวก็คือการตัดสินใจของผู้ผ่านประสบการณ์การต่อสู้ แต่
แปรมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการหลีกเลี่ยงหนีความเหงาในสังคมยุคใหม่นั้นเอง

1.2.6 กลอนแปล่า

“ผ้าแก้กับปลาทูหนึ่งแ่ง” เป็นเรื่องเดียวที่ใช้รูปแบบกลอนแปล่า แต่เป็นกลอนแปล่าที่มืองค์ประกอบเช่นเดียวกับเรื่องสั้น คือ ประกอบด้วย โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา รวมทั้งฉาก ส่วนที่ต่างจากรื่องสั้นก็คือ ไม่มีการบรรยายและพรรณนาความอย่างละเอียด

ตัวเอกเป็นทหารผ่านศึกหาพิการที่ได้รับเหรียญชัยสมรภูมิและธงชาติที่ปักในดินแดนที่เคยยึดคืนจากฝรั่งเศส(และปัจจุบันก็ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย) เขาเก็บความภูมิใจนั้นไว้ในวันชาติของทุกปีเขาก็จะเอารงนั้นมาประดับไว้หน้าบ้าน แม้เจ้านายเก่าของชื่อเขาก็ไม่ยอมขายแต่ก่อนวันชาติปีนี้ เขายังไม่มีอาหารคกถึงห้อง ความจริงนี้ปลุกเขาขึ้นจากความยึดถือในอดีตหลังจากขายผ้านั้น เขาเห็นว่า “มันก็แค่ผ้าผืนเดียว”

กลอนแปล่านี้มี 6 บท โดยมีตัวเลขกำกับ การดำเนินเรื่องเริ่มที่ การบรรยายฉากในบรรทัดที่ 1 ของบทแรกว่า “ผ้าหนึ่งผืน โตะหนึ่งตัว”(244) เมื่ออ่านข้อความในวรรคแรกผู้อ่านยังไม่เห็นรายละเอียดคือเห็นเท่าที่ผู้แต่งบอก ในวรรคถัดมาผู้อ่านจึงรับรู้ว่ทั้งผ้าและโตะนั้น “เก่า” แล้ว เมื่อต้องแสดงแคว รายละเอียดของผ้าเก่าผืนนั้นก็ปรากฏชัดขึ้นคือ “มีสามสี” และใกล้เคียงกันนั้นก็ “เหรียญชัยสมรภูมิ” วางอยู่ เมื่ออ่านจากบทที่ 1 แม้จะเห็นเพียงภาพขงตามติดกับเหรียญชัยสมรภูมิจวางอยู่บน โตะเก่า ๆ ตัวนั้น แต่ผู้อ่านก็จินตนาการได้ว่า ของทั้งสามสิ่งนั้นคงมีอายุมากแล้วและผู้ครอบครองหากเป็นผู้รับเหรียญในการรบก็คงมีอายุมากแล้วเช่นกัน

ในบทแรกคำว่า “เก่า” บ่งบอกอายุของสิ่งของและผู้เป็นเจ้าของ ในช่วงต่อมาผู้แต่งเล่นคำว่า “เก่า” อีกครั้งโดยนำไปขยายในคำ “ของเก่า” ข้อความช่วงนี้ระบุว่าเจ้านายเก่าผู้มีอาชีพขายของเก่ามาขอซื้อผ้าเก่าผืนนั้นแต่เขาไม่ขาย ด้วยสาเหตุที่เขาต้องใช้มันในวันพรุ่งนี้ซึ่งเป็นวันชาติเมื่ออ่านมาถึงตรงนี้ ผู้อ่านก็พอเชื่อมโยงความหมายได้ว่า ผ้าเก่าผืนนั้นก็คือธงชาติที่มีความเป็นมาร่วมกับเหรียญชัยสมรภูมิเหรียญนั้นนั่นเอง การใช้ในวันชาติแสดงว่าความรักชาติผูกโยงกับวีรกรรมในอดีต ชายผู้นี้ใช้ธงและเหรียญแทนวีรกรรมของความรักชาติของตน ในช่วงนี้ผู้แต่งยังให้รายละเอียดของสถานที่เพิ่มเติมว่า โตะเก่า ๆ ตัวนั้นวางอยู่ในห้องครัว และในห้องครัวที่น่าจะมีอาหารก็มีแต่ความว่างเปล่า ข้อความในวรรค “ยังไม่ได้กินข้าวตั้งแต่เย็นวาน” บ่งบอกว่าความว่างเปล่านั้นมีความต่อเนื่องมาตั้งแต่เมื่อวาน

ในบทที่ 3 ผู้แต่งบรรยายลักษณะทางกายภาพของตัวละครว่า “ผมของเขาเพิ่งยาว แต่ขาของเขาเจ็บมาตั้งแต่หนุ่ม”(244) นั่นก็คือ เขาเป็นชายแก่ผู้พิการ และสาเหตุของความพิการนั้นก็คือการไปรบกับ “พวกฝรั่งเศส” ในสงครามแย่งดินแดนแถบ “อินโดจีน” คืนมานั่นเอง ผู้แต่งเล่าว่าในวันชาติของทุกปีเขาจะนำธงผืนนั้นมาประดับที่หน้าบ้าน เมื่อผ้าเก่าสะบัดก็เท่ากับความทรงจำความภูมิใจในอดีตของเขามีชีวิตชีวาขึ้นมาอีกครั้ง

ในบทสนทนาในบทที่ 5 เจ้าหน้าที่มาขอซื้อธงตามถึงประโยชน์ของมัน แต่เขาไม่ตอบ และยืนยันว่า อย่างไรก็ตามก็จะไม่ยอมขายถึงแม้จะแถมปลาหูให้อีก 1 เเซ่ง แต่เมื่อเหลือบมองรอบ ๆ ห้องครัว พร้อม ๆ กับที่ยังร้องเขาเห็น “จิ้งว้างเปล่า หม้อว้างเปล่า ชามว้างเปล่า” การย้ำคำว่า “ว่างเปล่า” แสดงความขาดแคลนสิ่ง(อาหาร)ที่เขาควรจะมี ความขาดแคลนสะท้อนการยึดติดในมายา

ในบทที่ 6 มีข้อความว่า

แสงแดดสาดเข้ามา

บนโต๊ะว่างเปล่า

บอกกับตัวเองว่า “มันก็แค่ผ้าผืนเดียว”

เขาเดินซัดแะยักยันไปกินปลาหู

ผู้อ่านจะตีความได้ว่า เขาขายธงชาติไปแล้ว ความคิดของเขาเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างตรงกันข้าม เขาไม่ได้ยึดว่าธงคือเครื่องหมายของความรักชาติที่พิชิตด้วยวีรกรรมในสมรภูมิต่อไป พิจารณาอย่างผิวเผินก็อาจตีความได้ว่า ตัวเอกไม่รักศักดิ์ศรี ถูกความจนบีบบังคับจนต้องสละของรักไปเพื่อความอยู่รอด แต่เมื่อพิจารณาบทความ “เผ่าพันธุ์และเส้นแบ่งเขต” ประกอบกันก็จะได้รับสาระสำคัญอีกประการก็คือ การยึดมั่นถือมั่นอยู่กับเส้นแบ่งเขตที่คนกำหนดขึ้นและไม่มี ความแน่นอน ก็คือการยึดติดอยู่กับมายารูปแบบหนึ่ง ในแง่นี้การคำนึงถึงความอยู่รอดก็เป็นทางออกที่ให้อุปถัมภ์แก่ตัวเอกประกอบกับความคิดได้ว่าสิ่งที่เขายึดติดก็เป็นแค่เปลือก นอกจากนี้ความรักชาติหากเป็นถึงจริงแท้ก็ยังคงอยู่ในใจ ไม่จำเป็นต้องอยู่ในวัตถุสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

1.3 เรื่องสั้นปกติ

เกือบครึ่งหนึ่งของเรื่องสั้นในเล่มนี้มีรูปแบบเรื่องสั้นปกติ เรื่องสั้นทุกเรื่องในเล่มนี้ ผู้แต่งเขียนถึงคนในฐานะสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งที่ดำเนินชีวิตไปโดยเกี่ยวข้องกับสิ่งเร้าภายใน สิ่งเร้าภายนอก กฎเกณฑ์ของคน คน สัตว์ และจักรวาล ความเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรม ซึ่งโยงกับปัญหาของตัวละครทั้งที่ขัดแย้งกับตัวเอง กับบุคคลอื่น และกับสังคมวัฒนธรรม

1.3.1 “กามสุขัลลิกานู โยค”

“กามสุขัลลิกานู โยค” เป็นเรื่องเด่นที่แสดงความขัดแย้งภายในของตัวเอกและความขัดแย้งกับกฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรม ขณะที่ตัวเอกซึ่งเป็นพระภิกษุบำเพ็ญตนอยู่ในกฎเกณฑ์ของวินัยสงฆ์อย่างเคร่งครัดก็ต้องทุกข์ทรมานเพราะความเกลียดและความน้อยเนื้อต่ำใจที่ตามมา

หลอกหลอนในความฝัน ประกอบกับแรงขับของอารมณ์เพศตามธรรมชาติในวัยหนุ่ม และความโหยหาความรักต่อเนื่องมาตั้งแต่วัยเด็ก ความฝันนั้นบ่งบอกความขัดแย้งในจิตใจที่นำมาซึ่งความทุกข์นั้นเอง ดังปรากฏในข้อความซึ่งเล่ามุมมองภายในของตัวเอกที่สะท้อนสภาพจิตใจของเขา มุมมองนี้ใช้ตลอดเรื่อง

...ทุกครั้งที่นั่งสมาธิ ปีสางตัวเดิมกลับมาหาเขา เรือนร่างปีสางอ่อนนุ่มเร้าเริ่งเสมอ หน้าตาของมันเปลี่ยนแปลงไปมา บางครั้งเป็นใบหน้าของเจ้าสาวของเขา บางคราเป็นของแม่ บางห้วงก็แยกกันไม่ออกระหว่างสองใบหน้านั้น การต่อสู้ดำเนินไปอย่างยืดเยื้อ ทุกครั้งเขาทรนทรายร้อนร่ำ แต่ก็ป็นไปกับความรู้สึกกำขามในเรือนร่างอวบกำคัด รอยยิ้ม สัมผัส กลิ่นกาย และเนื้อหนังของปีสางคล้ายไฟกองใหญ่ มีความเกลียดชังผสมความรักหวานหอมเป็นเชื้อเพลิง...(167)

พระภิกษุรูปนี้หน้าตาซีเห่ มีปมด้อยว่าถูกแม่ทิ้งไปตั้งแต่แรกเกิดก็เพราะสาเหตุนี้ เมื่อผู้ปกครองจัดให้ ได้แต่งงาน เจ้าสาวที่เพิ่งเห็นหน้ากันในวันหมั้นก็หนีพิธแต่งงาน ความเจ็บปวดของเขาในครั้งนั้นอยู่ที่เขาถูกพิพากษาที่ร่างกายภายนอกซ้ำอีก เขาพยายามดับทุกข์ตามแนวทางที่ศึกษามาทั้งท่องบ่นหลักธรรมอย่างเคร่งครัด เข้ากรรมฐานที่วัดฆากศพเป็นอารมณ์เพื่อปลงอนิจจัง (อสุกกรรมฐาน) หรมานตนเองให้ลำบาก(อัตตกลีฆานุโยค) ขณะที่ไม่อาจจะจัดการความเกลียดที่เริ่มจากแม่และเจ้าสาวขยายไปสู่ “ความชิงชังทุกชีวิตในโลก” เขาอยู่อย่างปราศจากความรัก เมื่อพยายามค้นหาสิ่งที่ขาดหายไปในตัวคนของตัวเอง กลับพบแต่ “ปีสาง”(167) ความหมายซ่อนเร้นของปีสางในที่นี้ก็คือ กิเลสค้นหา ที่ผสมผสานขึ้นจากโทสะและราคะ หรือที่เรียกว่า “ความโลภที่ผสมเร้นความเกลียด”(167)

เมื่อเขาเข้าใจความทุกข์ของหญิงพิการผู้เป็น โรคเรื้อน จึงเกิดความเมตตาและไม่ติดอยู่กับกฎเกณฑ์ที่เคยยึดถือ พระภิกษุได้ปลดเปลื้องความทุกข์ของหญิงผู้นั้นและของตนเองได้โดยไม่ต้องเอาแต่ลอยหนีอย่างแต่ก่อน การค้นพบของตัวเอกอาจแสดงได้ดังนี้

รู้จักรักตัวเอง → เรียนรู้ที่จะรักปีสาง → เรียนรู้ที่จะรักผู้อื่น → เข้าใจ
ตัวตนของตัวเองและผู้อื่น → พ้นจากวงด้นหา

การเรียนรู้ข้างต้นผ่านมุมมองภายในตัวละครที่เริ่มจากความทุกข์คือความน้อยเนื้อต่ำใจที่พัฒนามาเป็นความเกลียด ดังที่เขาเกลียดตัวเองและเลยไปถึงเกลียดคนทุกชีวิตบนโลกใบนี้ เขาพยายามค้นหา

ที่มาของความทุกข์ ค้นหาวิธีการดับทุกข์ จนในที่สุดก็ค้นพบว่า การรักตัวเองและมีความรัก ความเมตตาแผ่ไปยังคนรอบข้าง โดยไม่พะวงอยู่กับกฎเกณฑ์ เป็นหนทางดับทุกข์

ความรักในการค้นพบนี้ ก็คือความเมตตาควบคู่กับการให้อภัยหรือความไม่เกลียดชัง และแสดงความปรารถนาให้พ้นทุกข์ เมื่อเชื่อมโยงความประจักษ์ที่ว่า “บางทีนิพพานหาใช่การหนีรัก นิพพานก็คือการรักต่างหาก”(168) กล่าวได้ว่า ผู้แต่งพยายามนำเสนอแง่มุมใหม่ของ “นรรค” ว่าจะต้องมองให้พ้นจากกฎเกณฑ์ระดับ “นารีโลก” ด้วยเหตุนี้ “กามสุขัลลิกานุโยค” หรือ ความหมายตามตัวอักษรว่า การติดยังอยู่ในกามสุข จึงอาจเปิดช่องทางสู่ความหลุดพ้นได้ หากช่วยให้ค้นพบนิยะซ้อนเร้นของการบรรพจรธรรม

1.3.2 “หมากลางถนน”

ในเรื่องนี้ การเล่าเรื่องโดยใช้มุมมองภายในของตัวเอกชี้ให้เห็นว่า ตัวเอกต้องต่อสู้กับความขัดแย้งในใจอันเนื่องมาจากความผิดพลาดในอดีต ซึ่งถูกกระตุ้นด้วยเหตุการณ์ปัจจุบันที่กำลังจะซ้ำรอยเดิม ในเรื่องที่แสดงเหตุการณ์ปกติธรรมาคือรถชนหมากลางถนน ความคำนึงของตัวเอกที่ร่วมเดินทางมาด้วยรถคันนั้น เป็นความสำนึกที่แตกต่างจาก “เพื่อนร่วมงาน” ที่ติดอยู่ในเส้นทางสู่เป้าหมายของความสำเร็จแห่งลภยศตำแหน่ง ตัวเอกเป็นคนเดียวที่ตัดสินใจลงจากรถเพื่อเดินกลับไปดูความเป็นความตายของสุนัขตัวนั้นโดยไม่คิดว่ามันเป็นเพียงสัตว์ ผู้แต่งแฝงคำเฉลยของเหตุผลของพฤติกรรมนี้ไว้ในข้อความว่า “พวกเขาวิ่งต่อไปยังอนาคตเบื้องหน้า ส่วนผมจะกลับไปสานอดีตที่ยังไม่จบของผม”(304) อดีตที่ผิดพลาดนั้น คืออดีตของความไม่รับผิดชอบถึงขนาดมีส่วนทำให้ทารกในครรภ์อันเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของคนไม่มีโอกาสถือกำเนิด ผู้แต่งนำเสนอกระแสสำนึกของตัวเอกด้วยการย้อนระดับ (flash back) ตัดสลับกับปัจจุบัน เขาสำนึกว่าการเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบในวัยเด็กไม่พอยับยั้งความหวาดกลัวและการหนีปัญหาอันนำไปสู่การทำลายชีวิตที่ตนสร้างขึ้น ความผิดพลาดนี้มาจากอำนาจ “เมือง” อันเป็นแหล่งซึ่งความสำเร็จทางวัตถุทำลายความแข็งแกร่งทางจริยธรรม ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นชีวิตคนหรือสัตว์ก็ไม่ต่างกันในแง่ที่ไม่ควรถูกทำลายด้วยความหยาบกระด้างในจิตใจคน

1.3.3 “เพชรฆาต”

พฤติกรรมรุนแรงที่คนทำกับคนหรือสัตว์ ส่งผลกลับมาทำร้ายตัวผู้กระทำไม่ต่างกัน ดังที่ส่งผลกับตัวเอกทั้งสองในเรื่อง “เพชรฆาต” คือตัวละครที่เป็นผู้คุมที่มีหน้าที่ประหารนักโทษกับฆาตกร “โรคจิต” พฤติกรรมรุนแรงของทั้งสองคนเริ่มต้นและพัฒนาจากการฆ่าสัตว์จนถึงฆ่าคน โดยมีกฎเกณฑ์ของสังคมรองรับให้เห็นว่ามีความชอบธรรม แต่ทั้ง ๆ ที่มีความถูกต้องชอบธรรมในสายตาสังคม การเป็นทหารหรือผู้ประหารนักโทษก็ส่งผลให้เขาเป็นทุกข์จนต้องไปนั่งสูบบุหรี่ในวัดเพื่อสงบจิตสงบใจทุกครั้งก่อนปฏิบัติหน้าที่ แม้ความเครียดและการสูบบุหรี่จะทำให้

ร่างกายอ่อนแอแต่จิตใจยังอ่อนแอกว่า เขาจึงไม่สามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ นี่คือความจริงของเรา!

ผู้อ่านจะรับสาระสำคัญในประเด็นผลแห่งบาปในเรื่องนี้จากการย้อนระลึกของตัวละครที่เชื่อมโยงได้กับปัจจุบัน การเล่าเรื่องของตัวละครทั้งสองแสดงมุมมองของผู้เล่า ซึ่งมาจากประสบการณ์ที่มีทั้งลักษณะร่วมและต่างกัน

ประสบการณ์ของผู้คุม

...ข้าพเจ้าเชื่อว่าหลายคนในกลุ่มของเราต้องการรู้เหตุผลของการปฏิบัติภารกิจนี้ เราสมควรรู้ ครูแสงยิ้มขริบ ๆ และตัดบทด้วยการยื่นบุหรีให้ข้าพเจ้า กวีนแรกของมันทำให้ข้าพเจ้าสับสน แต่รสของมันทำให้ลืมสิ่งที่อยากรู้ไปชั่วคราว

ครูแสงหัวเราะ “ถึงฆวนที่สองคุณก็จะเริ่มชอบมัน ถึงฆวนที่สิบคุณก็อยู่โดยขาดมันไม่ได้”

ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าเขาหมายถึงบุหรีหรือการเป็นทหาร

ครูแสงว่า “พวกคุณรู้ไหมว่า มีคนตายไปเท่าไรในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง?”

ไม่มีใครตอบ สงครามครั้งนั้นอาจโกลาเณตัวเรามากไป

“ห้าล้านคน” คือคำตอบ

(ในวันนั้นยังไม่มีใครรู้ว่าสงครามโลกครั้งต่อไปคร่าชีวิตคนไปถึงสิบเท่า—

ห้าสิบล้านคน)

กวันบุหรีลยถ้อมเรา “ตายเพิ่มอีกหนึ่งร้อยหรือสองร้อยคนไม่เป็นไร หากทำให้ทุกอย่างดีขึ้น” ข้าพเจ้ารู้ว่าเขาพยายามหาเหตุผลเพื่อให้ทุกคนในหน่วยของเราสบายใจขึ้นและยอมรับในความชอบธรรมของเรา อาจถูกของเขาก็ได้ ถ้าเราไม่ทำ คนอื่นก็ต้องทำ (320)

ประสบการณ์ของนักโทษ

ในที่สุดมันก็ทำสายความเจ็บ “ครั้งแรกที่ถูฆ่าวัวกู่มือสั้นเมื่อเห็นเลือด มีดหลุคมือเลย โคนลุงกงแก่ด้าฮับเฮิน แกเป็นคนสอนกูฆ่าวัว เวลาฆ่าห้ามสบตามัน เพราะมันร้องให้เป็นเหมือนคน สัตว์มีไว้ถูกกิน มึงไม่ฆ่ามัน คนอื่นก็ฆ่ามันเออ! พุดเข้าที่เหมือนกัน ฮะ! ฮะ! หลังจากนั้นกูก็หากินด้วยการฆ่าวัวอยู่หลายปี”

ไฟกัดกินจนเกือบถึงกวันบุหรีแล้ว

“ห้าหกปีก่อนกูทำคลอดคว้าวัวหนึ่ง แปลกดีเหมือนกัน ไม่มีใครรู้ว่าตัวนั้นเป็นควัวเมีย ตั้งท้องด้วย คี้นั้นมันร้อง กูอยู่ที่นั่นคนเดียว ตอนที่ได้ควัวเล็กออกมา กูร้องไห้ หลังจากนั้นกูฝันร้ายทุกคืน นานเกือบปี...”

ข้าพเจ้าจุดบุหรี่มวนใหม่

“คืนหนึ่งกูไปหาลุงกง แกลมว่ามิงมาทำไมวะคึกปานนี้ กูไม่ตอบ พาดมิดยวที่คอแกเลข ฮะ! ฮะ! แกดาเหลือกเมื่อเห็นมิด บอกว่า มิงบ้าไปแล้ววะอะ กูไม่ใช่ควัวควายนะโว้ย กูเอามิดแทงคอแกช้า ๆ ตั้งแต่นั้นกูไม่เคยฝันร้ายอีกเลย กูเปลี่ยนอาชีพ...” (321)

แม้รายละเอียดของที่มาหรือจุดเริ่มต้นของการฆ่าของตัวละครทั้งสองจะต่างกัน แต่จะเห็นได้ว่า ความทุกข์ที่เป็นผลแห่งบาปของตัวละครทั้งสองมีที่มาเหมือนกันคือจิตสำนึกส่วนหนึ่งสำนึกหรือรับรู้ถึงความไม่ถูกต้องของการฆ่า ความชอบธรรมที่ตนสร้างขึ้นทั้งที่เป็นเหตุผลของการฆ่าสัตว์และการฆ่าคน ได้บดบังจิตสำนึกที่ค้างงมของตัวละครทั้งสองไว้ ความขัดแย้งในใจลึก ๆ จึงยังคงมีอยู่และส่งผลเป็นความทุกข์ที่แม้ตัวละครจะไม่ได้รู้ตัวแต่ผู้อ่านรับรู้ได้นั่นคือ ฆาตกรรมพฤติกรรมการฆ่าที่รุนแรงขึ้น เขาถึงกับฆ่าคนเพื่อลบล้างความรู้สึกผิดที่เคยฆ่าวัว ส่วนผู้คุมแม้จะคิดว่าเป็นหน้าที่รับผิดชอบที่เขาต้องทำ แต่เขาก็มีความเกรี้ยวจัดจนเป็นโรคกระเพาะ และต้องสูบบุหรี่ทุกครั้งก่อนการปฏิบัติหน้าที่ดังได้กล่าวมาแล้ว

1.3.4 “ล้นทมโรยกลีบ”

ในเรื่อง “ล้นทมโรยกลีบ” ตัวเอกที่เป็นนักเขียนเลิกทำงานต่อไปทั้ง ๆ ที่รู้ว่ามิ ผลกระทบร้ายแรงต่อผู้อื่นเพราะห่วงความอยู่รอดของตัวเอง แม้เห็นชัดว่าจะเกิดขึ้นกับเพื่อนบ้านที่เขาเริ่มมีใจผูกพันก็ตาม

เมื่อได้รับรู้ว่าเด็กสาวข้างบ้านและพี่สาวของเธอถูกพ่อจีเม่าข่มขืนจนตั้งท้องและพี่สาวฆ่าตัวตายไปแล้วนั้น ตัวเอกก็สะเทือนใจไปกับชะตากรรมของเธอ แต่การได้รู้ว่า หนังสือที่เขาเขียนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดเหตุการณ์นั้นขึ้น เขาก็เศร้าสะเทือนใจยิ่งกว่า ดังที่เขา “ก้มหน้าขบลงบนกองนิตยสารอย่างปวดร้าว” และบอกว่า “เป็นครั้งแรกที่ผมอยากร้องไห้ แต่ผมไม่มีสิทธิ์บ่น ไม่มีสิทธิ์พูด หรือขอความเห็นใจจากใคร”(96) อย่างไรก็ตาม เขาก็ทำได้เพียงเปลี่ยนตัวละครในบทสังวาสจากเด็กสาวเป็นสาวใหญ่ นั่นหมายความว่า สำหรับเขาทางเลือกที่จะก้าวพ้นจากการเป็นปัจจัยแห่งความทุกข์ของคนอื่นไม่มี การตัดสินใจนี้ แน่แน่นอนว่ากระตุ้นให้ผู้อ่านคิดต่อไปว่า “เสรีภาพบนความไม่รู้” และความเห็นแก่ตัวจนสร้างความเสียหาย ต้องแก้ด้วยความกล้าของบุคคลเท่านั้น

1.3.5 “เรื่องของผมกับพ่อ”

แก่นเรื่องที่แสดงการแยกแยะความไร้สาระและสาระออกจากกันจนพบวิถีปฏิบัติอันเหมาะสมเห็นได้จาก “เรื่องของผมกับพ่อ” การค้นพบสาระในประสบการณ์ของตัวเอกทายาทของมรดกที่เอาแต่หมกมุ่นอยู่ในความสุขจอมปลอมเกิดขึ้นเมื่อ เดียดความตายจนเข้าใจนิวจังงของชีวิต ประกอบกับความผันผวนของฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นกรณีตัวอย่างของคำว่า “ภาพลวงตา” ที่พ่อของเขาพร่ำบอก ตัวเอกจึงเข้าใจว่า การให้ด้วยความรักที่ไม่หวังผลตอบแทนอย่างที่เด็กหญิงยากจนในชุมชนแออัดกระทำนั้นเป็นที่มาของความสุขที่แท้จริง

ผู้แต่งแสดงกระบวนการที่นำไปสู่การประจักษ์นี้ด้วยบทสนทนาของเขากับวิญญาณของพ่อผู้ล่วงลับ ดังตัวอย่าง

พ่อมองผมอย่างครุ่นคิดเนิ่นนาน “บางทีแกอาจพูดถูกก็ได้ แกก็มีทางเดินในชีวิตของแกเอง ถึงพ่อจะเป็นห่วงแกยังไง ก็ไม่ควรขัดเขี่ยความคิดของพ่อใส่หัวแก เพราะแกก็คือแก พ่อก็คือพ่อ ไม่ใช่พระเจ้าที่จะไปบงการชีวิตคนอื่น”

อารมณ์ผมอ่อนลง ผมนั่งเงียบไปนานก่อนเปรยขึ้นมาว่า

“แล้วอะไรล่ะที่เป็นความสุขที่แท้จริง?”

มองออกนอกกระทรถ ที่ท่ารถในเมืองหลวงยังติดแน่น ดูภาพผู้คนที่แออัดยัดเยียดในรถประจำทางปลดปล่อยควันดำออกมาเป็นระยะเหมือนถนนคูดุยา เวลามืดค่ำเห็นผู้คนที่เข้านี้ยังกลับไม่ถึงบ้าน ผมไม่อยากจะคิดว่าพวกเขากินอาหารเย็นแล้วยัง แต่ให้ตายเถอะ มันไม่ใช่ชีวิตของผมไม่ใช่หรือ

“ความสุขที่แท้จริงคือความสุขทางใจเท่านั้น...” เสียงพ่อลอยแทรกความคิดผมเข้ามา “...มันที่เกิดจากการเสียสละ ไม่มีความอยาก...”

“ในโลกนี้มีด้วยหรือ?” (138-139)

เมื่อได้ยินคำเตือนของพ่อนานเข้าตัวเอกก็เริ่มใส่ใจความเป็นอยู่ของคนอื่น แต่เขาก็ยังไม่รับฟังคำพูดของพ่อทั้งหมด เมื่อได้รู้จากพ่ออีกเช่นกันว่า ความสุขที่แท้คือความสุขใจที่เกิดจากการเสียสละและไม่มีความอยาก ตัวเอกก็เริ่มได้คิดโดยสงสัยว่า ความสุขแบบนั้นมีจริงหรือนั้นหมายความว่า ตลอดเวลาที่ผ่านมามีตัวเอกไม่เคยพบเจอความสุขแบบนั้นเลย เขาใช้เงินหมดไปกับ “ความสุขจอมปลอม” ขณะนั้นตัวเอกยังไม่ได้ตระหนักถึงความปรารถนาดีของพ่อ จนเมื่อประสบกับเหตุการณ์เสียสละคือ ยถเลิการเดินทางไปฮ่องกงตามคำขอร้องของพ่อ และเที่ยวบิน

ที่เขายกเลิกก็ประสบอุบัติเหตุ ไม่มีผู้รอดชีวิต เขาก็ได้คิดอย่างจริงจัง ดังที่เขาถามพ่อถึงสาระสำคัญของชีวิต ในบทสนทนาต่อไปนี้

ผมครุ่นคิดถึงเรื่องนี้หลายวัน พ่อผมตายไปแล้วแน่นอน และตัวผมเองก็ยังอยู่ มีสติสัมปชัญญะครบถ้วน อำนาจอะไรบางอย่างทำให้ท่านปรากฏตัว และพยายามเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผม แต่เพื่ออะไร? บางทีพ่อผมเป็นเพียงตัวประสานงานระหว่างผมกับอะไรบางอย่างเหนือธรรมชาติ...

“พ่อครับ...”

“หือ...”

“ที่ที่พ่ออยู่เป็นยังไง? มีสวรรค์ไหม? มีพระเจ้าจริงไหม?”

“แถจะรู้ไปทำไม?”

“จักรวาลเรากว้างแค่ไหน? เกิดจากอะไร? คนเราตายแล้วไปไหนครับ?”

“วันนึงแถจะรู้เอง ตอนนี้นั้นไร้ประโยชน์ที่จจะรู้”

“คนเราเกิดมาทำไม พ่อ?”

“ทำไมแถช่างมีคำถามไร้สาระเยอะนักล่ะ? มันเป็นอจินไตยอย่างที่พระพุทธองค์เคยตรัสไว้ ในเมื่อแถเกิดมาแล้วก็จงดำเนินชีวิตไปให้ดีที่สุดจนตาย เหมือนกับด้ายแกเรือแตก ต้องลอยคออยู่กลางทะเลคนเดียว แถก็ไม่ควรถามหรือ บ่นว่าทำไมเราต้องมาลอยคอกลางทะเลด้วย ที่แถควรจะคิดก็ว่าทำยังไงจึงจะไม่จมน้ำตาย และเข้าหาฝั่งให้ได้ต่างหาก”

“พ่อมาหาผมก็เพราะเห็นว่าผมกำลังจะจมน้ำตายหรือ?”

“ใช่ หั้ง ๆ ที่แถไม่ได้ลอยคออยู่เปล่า ๆ แถมีเสื้อชูชีพอย่างดี แต่แถไม่ยอมออกแรงว่ายน้ำเลย เด็กผู้หญิงในสลัมที่พับถุงขายคนนั้น ไม่มีชูชีพติดตัวซึ่งว่ายน้ำเต็มที่แล้ว”

ผมพูดเสียงแผ่วเบา “เยอะมากใช่ไหมพ่อ?”

“ยังดีที่รู้ตัว อีกไม่นานพ่อก็ต้องไปตามวิถีของพ่อ แถก็ต้องเป็นตัวของตัวเองซักที...”

สายตาของพ่อขณะจิตนั้นดูมีชีวิตกว่าคนมีชีวิต นทีนั้นผมรู้แล้วว่าตลอดเวลาที่ผมอยู่กับท่าน ผมไม่เคยรู้จักท่านจริงๆ เลย ไม่จนกระทั่งวันนี้ (142-143)

การกรุ่นคิดถึงสาระสำคัญของชีวิต หรือคุณค่าของการมีชีวิตอยู่ ก็คือ การรู้ตัวว่าชีวิตที่ผ่านมาของเขาไร้สาระนั้นเอง

1.3.6 “วรรณกรรม 48 ชั่วโมง”

วินทร์อาศัยการกลิ้งได้แย่งในบทสนทนา ประกอบกับกระแสสำนึกของตัวเองที่ค่อย ๆ เกิดความประจักษ์ว่าตนควรจะต้องทำสิ่งใดในงานอาชีพ ในฐานะนักเขียน ในเรื่อง “วรรณกรรม 48 ชั่วโมง” ตัวอย่าง โต้แย้งของตัวเองกับคนบ้าที่เข้ามาจีบเขาเป็นตัวกระตุ้นในงานชุมนุมนักเขียน เพื่อเร่งรัดการสร้างงานวรรณกรรมที่เอาชนะสื่ออื่นได้ปรากฏดังนี้

ข้าพเจ้าอ่อนขึ้น “คุณอ่านหนังสือมาก คุณก็รู้ว่าเวลาแค่สี่สิบแปดชั่วโมงสร้างงานดี ๆ ออกมาไม่ทันหรอก”

“ความจริงก็คือชีวิตของนักเขียนต่อแค่นี้จะเต็มไปด้วยเส้นตาย” เขาย้อนยิงหยัน

“เส้นตายจะมีประโยชน์อะไรในเมื่อพวกเขาเป็นศิลปิน ไม่ทำงานเอาใจใคร”

“แม้ว่าจะมีคนเอาปืนมาจีบ?”

ข้าพเจ้าพยายามพูดให้เป็นเรื่องตลก “ยี่สิบปีอยู่ในวงการ ผมเห็นว่านักเขียนสายพันธุ์นี้ไม่ขายตัวเพราะเงิน ถ้าคุณตรวจร่างกายพวกเรา จะพบสาร ‘อีโก้’ ในเลือดสูงกว่าอาชีพอื่น ๆ แะะ”

อีกครั้งเขามองหน้าข้าพเจ้าเจิบ ๆ “คุณเชื่อในสิ่งที่คุณพูดแน่หรือเปล่า? หรือแค่ชอบเทศน์คนอื่นในสิ่งที่ตัวเองไม่เชื่อ เพราะถ้าคุณเชื่อจริง ทำไมคุณถึงเลิกเขียนหนังสือ?”

คราวนี้ข้าพเจ้าเงยไปนาน (203-204)

บทสนทนาที่คือจุดเริ่มต้นของการกรุ่นคิดหาคำตอบของตัวเอง เหตุการณ์ที่ถึงจากนี้ก็คือ กระแสสำนึกของตัวเองที่ไล่ถึงความหลังที่เป็นที่มของความรักความล้มเหลวในการเขียนของเขา นอกจากนี้ยังมีบทสนทนาที่ตัวเองพูดคุยกับตัวละครที่คิดจะเขียนในจินตนาการของตน บทสนทนา นี้ บอกความคิดข้องเกี่ยวกับการจัดกลุ่มวรรณกรรมซึ่งเป็นปัญหาให้เขาเขียนไม่ได้

ข้าพเจ้านั่งที่ตรงนั้นนานเท่าใดไม่รู้ตัว จนลืมไปว่ามีคนร้ายอยู่ร่วมห้อง รับรู้เพียงว่ามีคนมาส่งอาหารเช้า เทียง และเย็น แต่ข้าพเจ้าไม่สนใจ พวกเขาก้าวเดิน

ออกมาจากความว่างเปล่า เริ่มต้นที่เด็กสาวกำพร้าวัยสิบแปด หล่อนเกิดมาในตระกูลต่ำต้อย ทำงานหนักเพื่งเลี้ยงแม่ตาบอด หล่อนกล่าวกับข้าพเจ้าว่า “ดิฉันมีอะไรจะเล่าให้คุณฟัง ชีวิตดิฉันธรรมดาสามัญมาก”

“ชีวิตของคนที่มีปานแดงรูปก้อนที่หัวใจใหญ่ไม่ธรรมดาหรอก”

หล่อนแย้งว่ารอยปานแดงนั้นเกิดจากอุบัติเหตุครั้งหนึ่งฉีกผิวหนังที่หล่อนเข้าหาคอมจักรโรงงาน เนื่องจากรู้ว่าความดีของหล่อนกำลังชนะใจชายหนุ่มเจ้าของโรงงาน

“แต่ทำไมรอยแผลจากเครื่องจักรเมื่อหายแล้วจึงกลายเป็นรอยปานแดงไปได้? และเป็นรูปก้อนด้วย”

หล่อนไม่ทราบ

“แมจิสต์ เรย์ลิสต์” ข้าพเจ้าโพล่งขึ้นด้วยความตื่นเต้น

“ดิฉันไม่รู้จัก”

“ผมจะอธิบายให้ฟัง ชีวิตคุณนะมีความหมายซ่อนอยู่อย่างลึกซึ้งที่สุด โดยที่คุณเองอาจไม่รู้ ‘เด็กสาวกำพร้า’ อย่างคุณก็คือสัญลักษณ์แห่งการถูกทอดทิ้งของคนชนบทที่มาทำงานในเมืองหลวงและตกเป็นเหยื่อของสังคมนารีโกต”

“หรือคะ”

“ใช่ ‘นางอิจฉา’ นั่นคือกรอบและกฎเกณฑ์ของคนที่ไม่ยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ส่วน ‘ปานแดง’ เป็นบาดแผลที่เกิดจากการพยายามแหกกฎของสังคมนั้น ‘ดิฉัน’ คือ สัญลักษณ์ของกรรมาชน”

“ดิฉันฟังไม่ค่อยรู้เรื่อง คุณเกินทนายความหรือคะ?”

“เปล่า ผมเป็นนักเขียน” (210)

เมื่อจบบทสนทนาข้างต้น หญิงสาวในจินตนาการของตัวเองที่เป็นตัวมหันของแนวคิด “แมจิสต์ เรย์ลิสต์” ก็จากไป นั่นหมายความว่า สิ่งที่เขาพยายามคิดก็คือการขัดแย้งแนวการเขียนวรรณกรรมให้ตรงกันชีวิตของหญิงสาวผู้นั้น ซึ่งในความเป็นจริงไม่ใช่ ดังที่สุดท้ายหญิงสาวผู้นั้นก็จากไป จากนั้นเขาก็พยายามคิดว่า ชายชราในจินตนาการคนต่อมาเป็นตัวละครในวรรณกรรมแนว “ไซบีลิสต์ เรย์ลิสต์” (211) สุดท้ายชายชราผู้นี้ก็ตายจากไปพร้อมกับที่ตัวเองได้รู้ไว้ เขาไม่ใช่ตัวละครของแนวการเขียนดังกล่าวเช่นกัน นั่นหมายความว่าตัวเองได้รู้แล้วว่าการยึดแนวการเขียนต่าง ๆ เป็นหลักไม่ใช่ทางออกของการสร้างสรรค์งานเขียน ดังที่ตอนจบเรื่องเขาเขียนงานโดยไม่พะวงอยู่กับแนวคิดใด ๆ

เรื่องลงเลขที่ตำรวจจับคนบ้าได้ ตัวเอกพบว่า วรรณกรรม 48 ชั่วโมงกำเนิดขึ้นไม่ได้ ด้วยกรร่วมกันเขียน ที่สำคัญ ความกังวลอยู่กับความล้มเหลวในอดีต และความกลัวว่าความล้มเหลว นั้นจะเกิดขึ้นอีก เป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการสร้างงาน

1.3.7 “แข็งมั่ง”

ในเรื่องแข็งมั่ง ความเป็นขบถของตัวเอกต่อการแบ่งแยกทางชาติพันธุ์มาจาก ความขัดแย้งตั้งแต่วัยเด็ก ผู้แต่งอาศัยความขัดแย้งทางความคิดใน โครงเรื่องผ่านบทสนทนาและ การย้อนระลึกว่า การแบ่งแยกทางเชื้อชาติ ความเคร่งครัดในวัฒนธรรมประเพณีอย่างงมงายไม่ได้ สร้างสรรค์คุณค่าแก่ชีวิต ความทุกข์และความแปลกแยกของตัวเอกในหมู่ญาติ ปัญหาของตัวละคร อื่นที่ต้องเผชิญกับความสูญเสียเพราะการแบ่งแยกทางการเมืองเช่นครูชิวจินและจินเป่าเป็นส่วน เน้นความทุกข์เหล่านี้ ตัวอย่างเช่น

ร่างพอมเกร็งของจินเป่าซ่อนในเสื้อยัดสีขาวแขนสั้นทุกวัน เผยเห็นลำแขนที่ เนื้อหุ้มกระดูก เห็นซัคเม้เส้นเลือดแต่ละเส้นที่โปนออกมา แต่นั่นไม่ใช่อุปสรรค ในการทำงานของเขา แต่จุดที่หมจ๋าได้ตีที่ตุ๊กกลับเป็นนิ้วมือนิ้วที่ยาวผิดธรรมชาติ มือของศิลปิน จินเป่าเคยเปรยขึ้นมาครั้งหนึ่งที่ผมไปดูเขาทำงานว่า พ่อของเขา เคยเป็นศิลปินในราชสำนัก เมื่อราชวงศ์ชิงล่มสลาย พ่อของเขาก็เลิกงาน หลายคนบอกว่าเขาคู่มือ แต่ผมเชื่อเขา ใครก็ตามที่ถ่ายรูปได้เฉียบขาดแบบนี้ สมควรมีสติธิ์คู่ใจไว้ได้ ผลงานของเขาถึงจะจมอยู่ใน โลกแคบ ๆ ของต่างจังหวัด แต่ทุกชิ้นคือศิลปะ จินเป่าไม่เคยถ่ายภาพศิลปะ “แต่เขารักคำ ล้อก็เล่นได้ทั้งชาติ แล้ว ทำไมต้องเอาสี่อื่น ๆ อีก” ตอนนั้นผมคิดว่าเขาพูดเล่น แต่เมื่อโตขึ้นผมก็รู้ว่า งานถ่ายรูปขาวดำยากกว่างานสีหลายเท่าตัว

ผมเคยถามเขา “จริงมั๊ยที่คนเขาว่าเจ๊กค้าขายกับญี่ปุ่น?”

“จริง” จินเป่าตอบสั้น ๆ ตามนิสัยของเขา

“พวกนั้นเลยเกลียดเจ๊กหรือ?”

“ใช่”

ผมทำท่าจะพูดต่อไปอีกแต่ก็เงียบ เขาดังเกตเห็น

“ลือจะว่าอะไร?”

“เปล่า”

เขายิ้มมุมปาก “อ้อ! ถ้าให้เดาก็คงเป็นเรื่องที่อ๊วขายชาติให้ญี่ปุ่นอีกละซี”

“ใช่ พวกนั้นว่าเจ๊ก...เฮ้อ! ขาย...”

“ทำไม?”

จินเป่าหัวเราะที่ ๆ ปล่อยควันออกมาอีกหนึ่ง “จะว่าอ๊วขายชาติได้ยังไง ในเมื่ออ๊วไม่เคยคิดว่าตัวเองเป็นคนจีน”

“ทำไม?”

จินเป่าอ๊วหัวเราะ “อ๊วเกลียดพวกคนจีน สกปรก โสโครก เออะอะวุ่นวาย หนวกหู”

“แต่เจ๊กก็เป็นจีน”

“อ๊วก็เกลียดตัวเองด้วย”

วันนั้นผมเียบ พุดอะไรไม่ออกด้วยความงุนงง

เขายิ้ม “ลืออย่าคิดมาก อ๊วก็ยังคงเป็นอ๊ว..” เขามองตัวเอง “...เปลี่ยนอะไรไม่ได้หรอก” (272-273)

1.3.8 “คำให้การ”

บันทึกคำให้การของตัวละครในเรื่องนี้ ก็คือการเล่าเรื่องในเรื่องสั้นปกตินี้ที่มีผู้เล่าเรื่องเป็นตัวเอก ซึ่งใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 กลวิธีนี้ ไน่ม้นำผู้รับสารได้คิดว่าใช้ผู้เล่าที่เป็นผู้สังเกตการณ์ ข้อความที่ระบุในเครื่องหมายวงเล็บด้านเรื่อง “คำให้การ” บอกว่าข้อความนี้จะได้อ่านต่อจากนั้นก็ คือรายงานที่ถอดจากคำให้การก็เป็นเพียงสิ่งที่สร้างความสมจริงเท่านั้น

(บันทึกของพนักงานสอบสวน : รายงานฉบับนี้แกะจากเทปบันทึกคำให้การของผู้ต้องหาคดีฉ้อฉล คือ นายเจตยว วงศ์คนชื่อ หรือ นายแพทย์เจตยว วงศ์คนชื่อ หรือเจตยว วงศ์ชื่อ หรือเจตยว วัโรภิกขุ จากการสอบสวนด้วยเครื่องจับเท็จที่ดีที่สุด ไม่พบว่า ผู้ต้องหาให้การเท็จแต่อย่างใด) (33)

เรื่องที่เขาเล่าก็คือประวัติความเป็นมา(ภูมิหลังตัวละคร) หน้าที่การงาน จุดเปลี่ยนสำคัญในชีวิตเขา เหตุผลหรือที่มาของการกระทำ รวมทั้งความผิดในคดีต่าง ๆ แต่สิ่งที่เรียกว่าการกระทำผิดนั้นแสดงอัจฉริยภาพของตัวเอก ทั้งความสามารถในการเรียนรู้ ความสามารถในการทำงานหน้าที่ต่าง ๆ ข้อขัดแย้งอยู่ที่เขาไม่มีเอกสารรับรองความสามารถตามระบบสังคมนั้น แสดงว่าสังคมผิดพลาดในการวัดคุณภาพของคน

น่าสังเกตว่าคำให้การนี้ไม่มีการจัดแบ่งเป็นย่อหน้า คล้ายจะโน้มน้าวว่าถอดจากแถบบันทึกเสียงโดยไม่ได้ตัดต่อแต่งเติม ขณะเดียวกันคำให้การนี้ก็แฝงการวิจารณ์ว่า กฎเกณฑ์ของสังคมนั้นไม่สอดคล้องกับความจริง นั่นคือที่มาของ “การโกหก” ดังตัวอย่าง

...ผมสอบได้เป็นที่หนึ่งของประเทศไทย ด้วยคะแนนสูงสุดเป็นประวัติศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ ผมได้รับทุนเรียนต่อ พ่อกับแม่ดีใจออกนอกหน้า คาดหวังว่าผมคงเป็นคนเดียวในตระกูลที่มีโอกาสเรียนสูงๆ อย่างเช่นหมอ ผมกลับเลือกเรียนคณะครุศาสตร์ อาจารย์ทุกคนคัดค้านผมเต็มที่ ทุกท่านให้เหตุผลว่า ด้วยคะแนนเรียนระดับนี้ ผมสามารถสอบเข้าคณะแพทยศาสตร์ได้สบาย เออ! แปลกนะทำไมพวกหัวดี ๆ ถึงมักไปเรียนวิชาที่ไม่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์มาก คนเก่งๆพวกนี้น่าจะมาเป็นครูหรือนักประดิษฐ์มากกว่า พวกเขาว่า “ทำไมเธอถึงคิดสั้นมาเรียนครู?” คิดสั้น? บางทีผมก็เคยถามตัวเองเช่นกัน แต่ทุกครั้งผมก็ตอบตัวเองว่าทำถูกแล้ว... (34)

...ตลอดสี่ปีที่เรียนพวกเขา โกงทุกอย่าง ลอกรายงานและข้อสอบกันข้างมืออาชีพข้างนอกทำการบ้านให้ รู้มัยว่าพวกเขาจบไปด้วยคะแนนเกียรตินิยม หลังจากเรียนจบและเริ่มทำงาน ผมก็พบความจริงอย่างหนึ่งว่า ครุศาสตร์บัณฑิตหางานทำยากกว่าแพทยศาสตร์บัณฑิตอีกอย่างผมก็ไม่ได้งานที่อยากทำจริงๆ ผมเริ่มงานแรกเป็นนักข่าวสายการเมืองในสำนักพิมพ์แห่งหนึ่ง ก็ไม่แถมมองโลกในแง่ดีคือผมคงได้ประสบการณ์สายการเมืองมาบ้าง ผมทำงานอย่างกระฉับกระเฉง ตามข่าวการเมืองอย่างเร็วร้อนด้วยไฟทำงาน รายงานเรื่องราวต่าง ๆ จากสายตาของคนหนุ่ม หนึ่งปีผ่านไปผมเกิดความเบื่อหน่ายในวังวนข่าวการเมืองที่ซับซ้อนเสียจนคาดเดาได้ ทุกครั้งที่นักการเมืองพวกนั้นอ้าปาก ผมก็รู้ว่าพวกเขาจะพูดว่าอะไร ผมขอเปลี่ยนไปทำข่าวอย่างอื่น แต่ผมมักเจอข่าวซ้ำซากอย่างพ้อข่มขืนลูก ครูทำอนาจารลูกศิษย์ หรือข่าวตำรวจไทยจับลูกเรือประมงมาเลเซียกับเวียดนามที่ชอบลักลอบเข้าน่านน้ำมาจับปลาฝั่งไทย เรื่องเดิมๆ ซ้ำๆ ก็ทะเลของพวกนั้นนะ ไม่มีปลาเหลือแล้ว แต่เมื่อผ่านไประยะหนึ่งผมก็รู้ว่าหนังสือพิมพ์เป็นงานที่น่าเบื่อที่สุด บอกตรงๆผมไม่ชอบงานสร้างข่าวมาขาย ผมขอเปลี่ยนสายงานไปเขียนสก็๊ปข่าว ทุกอย่างดูเหมือนจะดีขึ้นในช่วงเวลาสั้นๆ แต่ผมขอรายงานข่าวเกี่ยวกับหมู่บ้านม่อนหลวงที่ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านเหลือแต่คน

หนุ่มสาวเพราะคนแก่เดินทางเข้กรุงมาเป็นขอกทานกันหมด หัวหน้ากองบรรณาธิการก็บอกว่าเรื่องของผมธรรมดาเกินไป เขาว่า “ไม่ใช่มันไม่ดี เพียงแต่ว่ามันมีหมู่บ้านแบบนี้มากมายเหลือเกินในประเทศเรา สก๊อปแบบนี้ขายไม่ออกนะ” ผมรับค้ำและเริ่มเขียนเรื่องนางทางโทรศัพท์ที่พวกรัฐสภาเรียกใช้เป็นประจำ แต่เรื่องของผมถูกสั่งระงับเพราะมันแรงเกินไป ถ้าสุดผมถูกกำหนดเรื่องให้เขียนสก๊อปสุดท้ายคือเรื่องคาราภาพยนตร์ที่เสียชีวิตจากอุบัติเหตุและมาเข้าฝันเพื่อนสาว ผมเขียนเรื่องจบแล้วก็ขยำมันลงถังขยะ และจากวงการหนังสือพิมพ์มาอย่างถาวร...(35)

...ผมพบทางของผมแล้ว ไซ้ ในเมื่อโลกนี้ถูกสอนให้เชื่อสิ่งที่เห็นภายนอก เชื่อปริญญาบัตรมากกว่าความรู้จริง ผมก็ควรเจริญรอยตาม อยากรู้ไซ้ใหม่ว่าผมทำอย่างไร มีโรงพิมพ์ 2,417 แห่งทั่วกรุงเทพฯ ที่รับพิมพ์งานด่วนแบบนี้ กว่าหนึ่งในสามใช้คอมพิวเตอร์ในการออกแบบ เครื่องสแกนเนอร์ราคาหมื่นกว่าบาทสามารถสแกนภาพปริญญาบัตรตัวอย่างลงไปในเรื่อง โดยไม่สูญเสียความคมชัดและรายละเอียด โปรแกรมเพจเมกเกอร์เวอร์ชัน 6 สามารถแต่งภาพลบชื่อเดิมของเจ้าของปริญญาบัตรฉบับนั้นออกและพิมพ์ชื่อใหม่เข้าไปส่งไฟล์ไปยังเครื่องเลเซอร์เซ็ตเตอร์โดยตรง และพิมพ์ออกมาเป็นปรู๊ฟ หรือพิมพ์ด้วยระบบโด-ซัพ ให้ความคมเหมือนต้นฉบับจริงในราคาใบละ 700 บาท ราคากรอบ 110 บาท ไซ้ครับ ด้วยเหตุนี้ผมจึงกลายมาเป็นนายแพทย์ “ปริญญา” ตามหลักการที่ผมเชื่อว่าถูกต้อง เมื่อใดที่คนไซ้ถามผมอย่างประหลาดใจว่า “ไม่ต้องกินยาสักเม็ดเดียวจะหายหรือคะ?” ผมชี้ไปที่ปริญญาบัตรข้างฝาแทน ได้ผล! ผมนั่งทุกด้านในห้องตรวจของผมเรียงรายด้วยประกาศนียบัตรและปริญญาบัตรแพทยศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยต่างประเทศห้าแห่ง ตำราภาษาอังกฤษมากกว่าหนึ่งร้อยเล่มเรียงเต็มฝา พวกเขาเชื่อผมสนิทใจ ผมรู้สึกเป็นครั้งแรกในรอบหลายปีว่าผมกำลังเดินมาถูกทางแล้ว คุณเรียกมันว่าการหลอกลวง?...(41)

2. คุณค่าทางวรรณศิลป์

รวมเรื่องสั้นสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน มีความดึงดูดต่อผู้อ่านด้วยประเด็นปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ชีวิตคนเป็นสิ่งซับซ้อน ยิ่งกว่านั้นผู้อ่านยังถูกโน้มน้าวให้เห็นว่าสิ่งที่คนเกี่ยวข้องกับชีวิต รวมทั้งลักษณะของความสัมพันธ์ก็มีความซับซ้อนเช่นกัน ในฐานะที่เรื่องสั้นเป็นเรื่องแต่ง (fiction) วินทร์ เลียววาริณ สามารถเข้าถึงจินตนาการของผู้อ่านให้ร่วมความรู้สึกกับตัวละคร เช่น ในเรื่อง “ซู้” “กรรมนิมิตของราชโกลกสามใบของราษฎร เอศเทศ” “หมากลางถนน” เป็นต้น ความสำเร้งของผู้แต่งมาจากการเลือกแสดงมุมมองภายในของผู้เล่าเรื่องที่เน้นตัวเอก หรือแม้เรื่องที่ตัวละครตกอยู่ใน “ความไม่รู้” เช่น ความไร้เดียงสาของตัวเอกใน “ตุ๊กตา” ก็ย้ำความเลวร้ายที่คนกระทำต่อคนได้อย่างน่าสลดใจ

เห็นชัดว่าผู้แต่งเลือกและจัดองค์ประกอบของเรื่องให้รวมศูนย์กันได้เป็นอย่างดี โดยแฝงคำสำคัญไว้ในส่วนต่าง ๆ ให้ผู้อ่านคิดเชื่อมโยงกันด้วยตนเอง ความหมายซ่อนเร้นเหล่านี้ทำทฤษฎีการตีความเป็นอย่างมาก และเป็นสิ่งที่ให้ความหลุดร่อนทางปัญญา นอกจากนี้ให้ประสบการณ์ทางสุนทรียะซึ่งชัดเจนความอดทนในการอ่านเรื่องที่มีขนาดค่อนข้างยาวกว่าเรื่องสั้นทั่วไปแล้ว ก็บ่งชี้ว่าทุกถ่วงของบทประพันธ์ไม่มีส่วนเกินหรือไม่จำเป็น ดังเช่น “กระถางชะเนียงริมหน้าต่าง” “ซึ่งเม็ง” “เพชรฆาต” และ “เรื่องของพระ เด็ก เสือ ไก่ มอด” เป็นต้น

การจัดองค์ประกอบด้านความรู้ในบทความควบคู่กับเรื่องแต่ง ให้พลังการสื่อสารที่ประสานความคิดกับอารมณ์เข้าด้วยกัน และการเสนอคำตอบอย่างแฝงเร้นให้ร่วมกันพิจารณาตามพื้นประสบการณ์โดยมีภาษาในตัวบทนำทาง นับเป็นความอดสาหะพากเพียรสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของผู้แต่งที่จะเรียนรู้ชีวิตด้วยการเขียน และน่าจะแฝงความคาดหวังให้ผู้รับสารเกิดการเรียนรู้ด้วย

3. คุณค่าทางปัญญา

กล่าวได้ว่าวินทร์ยังมุ่งจะกระตุ้นเตือนการค้นหาคำอธิบายคุณค่าของความเป็นคนสืบต่อจากเล่มอาเพศกำสรวล เขาพัฒนาการเขียนจากการนำเสนอแง่มุมแฝงในเรื่องง่าย ๆ ที่คุ้นชิน มาเป็นการพยายามขุดค้นหาเหตุผลของปมปัญหาที่คนสร้างขึ้นอย่างรอบด้าน โดยไม่ยึดอยู่กับคำตอบเดิม ๆ เรื่องสั้นของเขาจึงไปไกลกว่าเพียงแต่การสะท้อนปัญหา

กรอบความคิดที่ว่าคนเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรรวมระดับจักรวาลคงจะได้เตือนใจผู้แต่งว่า คนเป็นสิ่งมีชีวิตที่ต้องเกี่ยวข้องกับหลายสิ่ง สิ่งทีคนมีต่างจากสิ่งมีชีวิตประเภทอื่นคือวัฒนธรรม ก็

เป็นเพียงเปลือกเท่านั้น ถ้าไม่ได้ดำรงอยู่ด้วยปัญญา วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่คนเราจำเป็นต้องรู้เท่านั้นเป็นอย่างมาก มิฉะนั้นอาจส่งผลเสียหรือทำลายหนทางการตรัสธรรม เช่น การยึดติดกับกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีซึ่งห่างไกลจากความจริง ในเรื่อง “วรรณกรรม 48 ชั่วโมง” หรือเรื่อง “กามสุขขัตติกาณูโยค” ที่เตือนว่าโลกมีกฎเกณฑ์มากเกินไปได้มีศรัทธามักน้อยเกินไป (171) คนจึงต้องแสวงทำตามกฎเกณฑ์ด้วยการสวมหน้ากาก ทั้งๆ ที่ชีวิตหลังหน้ากากเป็นสิ่งที่ต้องยึดบังแต่ที่ไม่อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ ก็เพราะขาดความรู้ที่ชัดเจนในการแยกแยะคุณค่าปัญหาของคนซึ่งวินทร์เน้นเป็นพิเศษ คือความไม่สามารถแยกแยะ “ภาพลวงตา” ของความสำเร็จออกจากคุณค่าที่แท้ จนกว่าจะเข้าใจความไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่ง เช่นใน “เรื่องของผมกับพ่อ”

ดูเหมือนวินทร์กล้าที่จะตั้งคำถามกับความเชื่ออันกระทบต่อสถาบันทางศาสนา มาตั้งแต่ “โลกีย์นิพพาน” (ในอนตทกัถวรรค) แต่ในระดับศึกษาซึ่งให้ความสำคัญต่อปัจเจกบุคคลมากกว่าสังคม ในเล่มหลังนี้ ไม่ว่าสังคมจะเป็นอย่างไร ถ้าบุคคลมีความรู้ที่แท้จริงเขาก็จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ เช่นใน “คำสารภาพของช่างเท้าหลัง” หรือ “หมอกกลางถนน” ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าลักษณะขอบเขตของตัวเอกก็เป็นจุดเด่นในหลายเรื่อง นอกจากที่กล่าวไปแล้วก็มี “ซึ่งมั่ง” และ “ฟ้าผ่ากับปลาช่อนหนึ่ง” ยกเว้นเรื่องที่คนพ่ายแพ้ต่อสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างด้วยความไม่สมประกอบทางวัฒนธรรม เช่น “ล้นทมโรยกลีบ” และ “ทพพมมาด” เรื่องที่แสดงการพิชิตความกลัวและความละอายด้วยความรักและปัญญา เช่น “การหนีของราม โลกสามใบของราม ญูร์เอกเทศ” ก็ให้พลังปัญญาที่แสดงการแก้ปัญหาด้วยการใช้ประโยชน์จากด้านสว่างภายในของความเป็นคน ซึ่งต้องค้นหาให้พบด้วยตนเอง

ในระดับสมมุติ วินทร์กล้าที่กล่าวในบทความว่า บาปเป็นสิ่งลวงตา แต่เขาก็ยอมรับว่าผลของบาปเป็นจริง (308) การแยกสิ่งสมมุติกับสิ่งจริงแท้ออกจากกันน่าจะเป็นอัจฉริยภาพของคน แต่หากไม่สามารถกระทำได้ วงจรแห่งทุกข์ก็จะเกิดขึ้น และผู้ตกหนักก็คือประชาชนคนเล็กคนน้อยทั่วไปที่เป็นคนส่วนใหญ่ ดังใน “เรื่องของพระ เด็ก เสือ ไก่ มอด” อย่างไรก็ตาม การปรากฏซ้ำของแนวคิดในเรื่องต่างๆ ในชุดนี้ เป็นข้ออ้างชี้ว่า วินทร์พยายามต่อต้านข้อจำกัดทางวัฒนธรรม และหันเข้าหาคำตอบทางปรัชญา โดยเฉพาะปรัชญาในพุทธศาสนาตนเอง